

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Första kammaren.

Nr 24.

Tisdagen den 16 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollen för den 10 och den 12 innevarande månad.

Anmäldes och bordlades första lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckt motion rörande omarbetning av lagen angående förbud för vissa utläningar att här i riket vistas m. m.;

nr 22, i anledning av väckt motion om inställande av samtliga vapenövningar under pågående utredning rörande minskning av militärbördorna; och

nr 23, i anledning av väckt motion angående uttagande på frivillighetens väg av viss del av de värnpliktiga för utförande av allmänganeliga arbeten.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 208, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av §§ 4 och 12 i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 209, angående medelsbehovet för år 1921 under ordinarie anslaget till bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

210, angående pensionsförhöjning åt fanjunkaren vid Svea trängkår D. Alms änka och minderåriga barn; samt

nr 214, angående överlåtande till fängvården av ett invid straffängelset i Kristianstad beläget område.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Widell* m. fl. väckta motionen, nr 239, angående dyrtidstillägg å förhöjning i dagavlöning för visst manskap vid armén och marinen.

Om befrielse
ör riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

I en till riksdagen den 12 mars 1920 avlåten, till bankoutskottet hänvisad proposition nr 221, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att riksbanken finge för tiden till och med den 30 september 1920 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill gäve anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av angiven orsak hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition nr 221. måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anmälts av herrar *Wigforss, Sommelius* och *Wikström*, vilka inom utskottet hemställt, att ifrågavarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr *E k m a n, K a r l J o h a n*: Herr greve och talman! Man frågar sig verkligen vad det är som har hänt? I följd av en missförstådd tidningsartikel flamar vinningslystnaden upp hos en del obetänksamma personer, och några hundra tusen kronor i guld uttagas från riksbanken, knappt över det normala. I går, då allt var svävande och upphetsningen i sinnena stark, borde det väl tycker man hava varit en kritisk dag av första ordningen, om någon verklig fara hade varit å färde. Men, det togs ut några hundra tusen kronor, det var allt. Det hela är en storm i ett vattenglas. Och inför en sådan situation synes regeringen hava fullständigt tappat huvudet.

Enligt min mening hade det varit regeringens oavvisliga plikt att hava förhindrat förslaget framläggande; ty gällande grundlag synes här otvivelaktigt hava blivit träd för nära.

Såsom bekant var före år 1914 stadgad en ovillkorlig skyldighet för riksbanken att, när helst så påfordrades, inlösa sina sedlar med guld. Det var världskriget, som medförde en förändring härutinnan; och vid urtima riksdagen 1914 beslöts den lydelse av 72 § regeringsformen, som nu gäller och som innebär, att undantag från inlösningrätten kan medgivas, »där sådant med hänsyn till krig, krigsfara eller svår penningkris prövas oundgängligen nödigt».

Vad som föranledde konstitutionsutskottet och med detta riksdagen 1914 att acceptera denna förändring var uteslutande hänsynen till de »utomordentliga förhållanden», som kunde föranledas av krig, krigsfara eller svår penningkris. Jag kan säga att inom utskottet rådde då ingen tvekan om att icke ändringsförslaget borde bifallas, när det gällde krig eller krigsfara, men någon tvekan gjorde sig

gällande i fråga om det tredje skälet, svår penningkris, som gjorde ett ingripande oundgängligen nödigt. Emellertid kom denna tvekan icke till uttryck i utskottets utlåtande, och i riksdagen förekom ingen debatt. I den kungl. propositionen hänvisades till den kritiska situation, som uppkommit i och med det då nyss utbrutna världskriget. Departementschefen yttrade: »När det gäller att uppdraga de gränser, inom vilka ett undantag sådant som detta må förekomma, framträder i första rummet det fall, att vårt land råkar i krig eller utsättes för krigsfara. Men även utan krig eller krigsfara torde vid svår penningkris ett liknande behov kunna uppstå. För såväl det ena som det andra fallet bör emellertid fordras, ej blott att förhållanden av angivna beskaffenhet föreligga, utan ock att på grund av desamma undantaget finnes vara oundgängligen nödigt». Så långt departementschefen. Det var den dåvarande regeringens uppfattning, och det blev också riksdagens.

Att något nödtvång nu icke föreligger, framgår otvivelaktigt av en jämförelse mellan läget då och nu.

Den 25 juli 1914 var guld-kassan	105,814,095 kr.,
men minskades under 4 dagar 29 juli—1 augusti	
med icke mindre än	2,667,175 »
ned till	103,146,920 kr.

I närvarande stund uppgår riksbankens guld-kassa till mer än dubbla detta belopp.

Guld-kassan var den 7 februari i år:	266,590,000 kr.
och hade den 6 mars nedgått till	264,920,000 »

alltså en minskning under hela månaden av endast 1,670,000 kr., vartill dock kommer de sista dagarnas uttagning, några hundra tusen kronor.

Hela minskningen under mer än en månad från den 7 februari till i dag uppgår icke på långt när till det belopp, som i juli och augusti 1914 uttogs på 4 dagar.

Någon särskilt svår kris för banken kan sålunda icke bliva tal om; och ute i landet råder alls icke någon »svår penningkris» av den utomordentliga omfattning, som grundlagen förutsätter för sedel-lösningens suspenderande. Man får väl också hoppas på sådan an-svars-känsla från allmänhetens och från bankernas sida, att icke ge-om en fortsatt forcerad gulduttagning ställningen förvärras. Så pass torde väl gulascheriet här i landet genom de senaste händel-serna redan hava blivit brännmärkt, att något dylikt icke i större utsträckning behöver befaras.

Riksbankens ställning är alls icke krisartad utan synnerligen god. Guld-kassan, som vid världskrigets utbrott 1914 uppgick till cirka 105,000,000 kronor, uppgår nu till nära 265,000,000 kronor.

Enligt lagen för Sveriges riksbank får den metalliska kassan icke understiga 75,000,000 kronor. Det förefaller då egendomligt — trots den mellankomna ökningen av sedelutgivningsrätten — att man likväl nu skall begära en suspension av guldinlösningen, då

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

guldkassan i närvarande stund faktiskt uppgår till $3\frac{1}{2}$ gånger detta minimibelopp. Låt vara, att sedelutgivningen sedan 1914 stigit i större proportion än guldkassan — stegringen är respektive 190 och 154 procent — så skulle dock en stegring av lägst tillåtna metalliska kassa i samma proportion som stegringen av sedelutgivningen eller med 190 procent stanna vid ett belopp av 217,500,000 kronor, under det att i kassan som sagt finnes icke mindre än nära 265,000,000 kronor.

Riksbankens ställning är sålunda god och alldeles icke krisartad.

Fullmäktige hava också icke i sin skrivelse till Kungl. Maj:t i nu förevarande ärende gjort minsta antydning om att anledningen till den föreslagna åtgärden skulle vara någon föreliggande »svår penningkris», såsom grundlagen säger. Tvärtom. De skäl fullmäktige anföra äro helt andra. Det första skälet är, att fullmäktige på denna väg vilja söka förhindra, att personer med hänsyn till den vinst, det nuvarande höga guldpriset kan medföra, uttaga guld för att därmed skaffa sig vinning; det andra skälet är, att riksbanken önskar förfoga över överskottet i guldkassan för utförsel till utlandet.

Det sistnämnda skälet kan under inga omständigheter berättiga till en sådan åtgärd, som den nu föreslagna, därom finns icke en antydning i grundlagen; och vad det förra beträffar, så torde det väl vara alldeles uteslutet för var och en som tänker någorlunda normalt, att guld allenast i vinningssyfte skulle kunna uttagas i sådan myckenhet, att därigenom en »svår penningkris», som nu alldeles icke finns, skulle kunna tillskapas. Ty att någon sådan icke för närvarande föreligger torde väl vara uppenbart.

För övrigt bör uppmärksammas, att endast farhågan för en möjligen inträdande penningkris icke är tillräcklig för att motivera en tillämpning av grundlagens undantagsstadganden härutinnan. I fråga om krig är förhållandet ett annat, ty i paragrafen talas uttryckligen om krig och krigsfara; men i fråga om vad nu åsyftas begagnar grundlagen allenast uttrycket »svår penningkris». Och, såsom nämnt, föreligger icke för närvarande någon sådan »kris».

Lika litet som i bankofullmäktiges skrivelse finnes i den kungl. propositionen åberopat något av de skäl, som grundlagsenligt berättiga till inlösningsrättens suspenderande. Där åberopas inga andra skäl än de av bankofullmäktige andragna, utan det hänvisas allenast till dessa. Och av finansministerns uttalande vid frågans första bordläggning syntes framgå, att regeringen knappast ansett sig hava annan uppgift, än att blott skyndsammast möjligt expediera bankofullmäktiges framställning. Men nog borde man kunnat fordra, att regeringen åtminstone tagit tid på sig att granska grundlagsenligheten av denna framställning, innan den däråt givit sin sanktion. Jag skall icke här uppehålla mig vid alla de svårigheter och faror, som hota vårt näringsliv, om den fasta grunden för sedelvärdet på detta sätt undanryckes. Den sidan av saken kommer säkerligen i dag att tillräckligt belysas, men jag vill erinra om att grundlagens stadgande i 72 § regeringsformen angående skyldighet för riksan-

ken att inlösa sina sedlar med guld är just värdet för upprätthållandet av den nödiga överensstämmelsen mellan sedelvärdet och guldvärdet, och denna skyldighet för banken, den får grundlagsenligt icke suspenderas på de skäl, som här hava förebragts för denna åtgärd. Enligt min mening innefattar således det kungliga förslaget ett brott mot gällande grundlag, och jag har mycket svårt att föreställa mig det kunna godkännas av riksdagen.

Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan och den kungl. propositionen.

Herr Wigforss: Redan vid remissen av detta ärende hade jag tillfälle att något giva uttryck för den uppfattning i denna fråga, som jag kommit till. Jag skall försöka att icke vara alltför lång, då jag nu ytterligare tager upp till behandling en del av de realskäl, som blivit anförda till förmån för den kungl. propositionen. Jag vill inledningsvis påpeka, att det från ett håll utanför riksdagen, som får anses såsom mycket sakkunnigt, enär uttalandet i fråga kommer från en före detta riksdagschef, tydligt sagts ifrån, att visserligen är denna proposition icke nödvändig, men att när den väl kommit fram, och när fullmäktige begärt ett sådant inställande av banksedlarnas inlöslighet, vore det, om propositionen icke skulle bifallas, att taga ifrån riksbankens ledning det ansvar, som den allena bör äga, och detta bör icke riksdagen tillåta sig. Jag kan gärna erkänna, att det argumentet åtminstone till en början tycks hava en viss vikt. Men vi få komma ihåg, att när lagen innehåller en sådan bestämmelse, att det fordras Kungl. Maj:ts och riksdagens samtycke för att banken skall kunna inställa inlösningen av sedlarna, så är det naturligtvis därför att man varit övertygad om att det icke är rådligt att lämna helt och hållet i riksbankens hand att i detta fall göra vad den finner vara lämpligt. Grundlagen förutsätter således, att det bör finnas, så att säga, ett samarbete mellan riksbanken och Kungl. Maj:t jämte riksdagen, och den anser att Kungl. Maj:t och riksdagen icke utan vidare hava att foga sig, då riksbanksledningen föreslår något. Jag finner således, att redan av formella skäl man icke kan gå på denna linje, utan det måste bero på om Kungl. Maj:t och riksdagen i detta fall finna att riksbankens ledning under de förflutna åren varit sådan, att man med fullt förtroende kan lämna valutans hela framtida öde i dess händer. Ett bifall till fullmäktiges förslag i denna punkt måste, såvitt jag förstår, innebära, att riksdagen erkänner att riksbanken får i framtiden handla såsom den bäst finner. Riksdagen vill över huvud taget icke lägga sig i, huru riksbanken sköter sin sedelpolitik. Det är naturligtvis tvivel om att riksbanken har skött denna politik på riktigt sätt, som nu framkallat en opinion, vilken funnits utanför riksdagen ganska tidigt och som stigit till den höjd att den så småningom funnit uttryck även här i församlingen. Man har sagt, att det som väckt mesta uppmärksamheten varit professor Heckschers artikel för några dagar sedan. Men jag får säga, att Kungl. Maj:ts proposition nog åtminstone tävlar med den heckscherska artikeln såsom agitations-

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.* (Forts.)

medel, om jag så får uttrycka mig, för att väcka den allmänna uppmärksamheten på denna sak. Från den synpunkten just, att jag tror det viktigaste är att få allmänhetens uppmärksamhet väckt till liv, kan jag icke helt och hållet beklaga, att propositionen kommit fram och det skulle icke förvåna mig, om de av regeringens ledamöter, som egentligen icke gillat propositionen, efter vad finansministern upplyst, med ett visst jämnmod fogat sig i, att propositionen kommit fram, just därför att de förstå, att detta varit det säkraste medlet att väcka svenska folkets uppmärksamhet på denna ytterst betydelsefulla sak.

När man frågar sig, vad för skäl som anföras för att riksbanken skulle inställa inlösningsen av sina sedlar, så äro dessa, såvitt jag förstår, hittills framförda med mycket liten styrka. Man talar om, att det icke är lämpligt att riksbankens guldkassa går över i enskilda händer. Men vad riksbankens guldkassa skall vara till, när den ligger i banken, säger man icke, men antyder, att den skulle användas för att skickas utom landet för att på detta sätt hjälpa upp vår handelsbalans. Men om guldets hamnar i enskildas fickor, huru skola de kunna realisera sin vinst, varom bankofullmäktige tala? Den enda möjligheten är, såvitt jag förstår, att det skulle lyckas dem att smuggla ut guldets, en sak som i och för sig icke är rekommendabel men vilken måste hava samma följd att upphjälpa handelsbalansen, som om riksbanken skulle skicka ut guldets. Men det finnes en annan påföljd, och den skulle inträffa, blott om dessa guldduttager växte till så betydande omfattning, att miljon efter miljon vandrade ned i de enskildas kassakistor, där de lade det i hopp att någon gång i framtiden realisera sin vinst. Det är, såvitt jag förstår, icke stor utsikt till att uttagen av guldets skola växa till detta enorma omfång. Men om de gjorde det, om guldduttagen stege inte bara till 10, 20, 30 miljoner, utan kanske ginge upp till 50 eller 100 miljoner kronor, om det verkligen funnes folk, som hade så mycket lösa pengar att handskas med och som kunde låta dem ligga räntelösa under avsevärt lång tid, vad skulle bliva följden? Jo, naturligtvis, att dessa betalningsmedel då droges ur marknaden. När man komme med sina sedlar till banken för inlösningsen och sedlarna sedan stannade i banken, under det att guldets låge i kassakistorna, så komme mängden av cirkulerande betalningsmedel att minskas, och följden därav bleve, att prisen sänktes. Det är på denna punkt jag hade tillfälle att yttra mig på det offentliga mötet i går, men jag kan inte bespara dem av kammarens ledamöter, som möjligen då voro närvarande, att om igen höra talas om samma sak. Jag har nämligen genom mycket omfattande diskussioner med människor inom och utom riksdagen kommit till den bestämda övertygelsen, att det just är på denna punkt, som så stor oklarhet råder, och att det är därför, man icke förstår, vad hela kritiken av riksbankens ledning verkligen innebär. Jag tror, att först när folk kommit till en fast grundad övertygelse, att prisen påverkas av mängden av de betalningsmedel, som cirkulera, först då man förstätt detta, insett det så, att man utan vidare resonerar ut från denna förutsättning, först då kan man förstå det yt-

terligare steg, som från nationalekonomernas håll kräves, när de tala om att riksbanken skall höja diskontot för att därigenom pressa ner varuprisen. Att så många vägra att i detta fall erkänna, att sedelmassans ökning eller minskning verkligen har sådan betydelse för priserna, förefaller mycket egendomligt, då man ser till historiens vittnesbörd; men jag tror, att även de som icke vilja draga konsekvenserna av den historiska erfarenheten, de förneka knappast riktigheten av satsen, när det gäller andra tider, andra länder. Jag har ännu icke träffat en människa, som förnekar, att utsläppande av franska assignater i obegränsad omfattning upp till 40 miljarder, att mängden av dessa betalningsmedel var det, som då gjorde, att assignaterna gingo ned till $\frac{1}{300}$ av sitt värde, ja praktiskt sett förlorade allt värde. Ingen lär förneka, att rublernas mängd i Ryssland åstadkommit, att rubeln nu har så litet värde, eller att markernas mängd i Tyskland föranleder att denna valuta blivit så värdelös. Men när man så kommer över till Sverige och säger, att det är de svenska sedlarnas mängd, som haft samma effekt, då reser man sig emot det och säger, att det icke är sant, att sedelmassans storlek har så mycket att betyda. Jag tillät på mötet — och kanske vågar jag upprepa det här — att använda en mycket drastisk liknelse, då jag påpekade, huru man instinktivt känner det riktiga i ett speciellt fall, och det är, när det blir fråga om falskmynteri. Om en person släpper ut falska sedlar, reagerar man instinktivt däremot, och man anser, att det skadar samhället. Men naturligtvis ligger skadan icke däruti, att falskmyntaren själv blir rik, utan däruti att denna rikedom köpes på andras bekostnad. Det är naturligtvis därför, att om en person släpper ut, låt oss för enkelhetens skull säga, för 10 eller 100 miljoner kronor sedlar, då kan han för dessa köpa en mängd varor, som andra personer sålunda icke kunna köpa, eller med andra ord, han hjälper till att driva upp prisen på varor. Det är en erfarenhet, som man ganska snart kunnat vinna om man varit bosatt någon tid i någon undangömd avkrok t. ex. på ett sommarnöje och haft till granne en person med stor tillgång på sedlar. Då veta vi, att vi få betala sådana pris på varorna, som icke svara mot vad vi beräknat, helt enkelt därför att i grannskapet finns en människa med riklig tillgång på sedlar, så att han kan betala vad som helst. Men det är, såvitt jag förstår, ingen skillnad om den, som släpper ut betalningsmedlen, är riksbanken eller en enskild person. Jag har nu vidare den erfarenheten, att så länge man håller sig till denna sida av saken, nämligen, att när man släpper ut för mycket sedlar, så stiga prisen — det kan folk få sig att erkänna, men egendomligt nog är det mycket svårare att få det att gå den andra vägen, att erkänna att när man drager in på sedelmassan, prisen komma att sjunka. Det ena tycks annars vara en nödvändig konsekvens av det andra. Kan man höja prisen, om man släpper ut sedlar, måste man kunna sänka prisen genom att draga in på sedlarna. Det är från denna utgångspunkt man måste se hela frågan om riksbankens skyldighet att inlösa sina sedlar med guld. Inlösligheten av sedlarna med guld betyder bara, att riksbanken icke kan alldeles godtyckligt släppa ut huru nyc-

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.
(Korts.)*

Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.

(Forts.)

ket sedlar som helst. Om den släpper ut för mycket, minskas sedlarnas värde i förhållande till guld, och om folk en dag, när uppmärksamheten blivit riktad därpå, ställer sig i kö för att få ut den vinst som man tror sig kunna realisera, är det ej att undra på. Att vinsten i detta ögonblick förefaller tvivelaktig, beror på att detta guld nu om det icke smugglas ut, stannar inom landet där det icke är värt mer än sedlar, men under normala förhållanden är det så, att guld kan exporteras, och då är det omöjligt för en centralbank att släppa ut mer betalningsmedel, än som svarar mot verkliga tillgången på varor. Därför är denna inlöslighet ett så viktigt medel att tvinga riksbanken att hålla sedelutgivningen inom vissa gränser, och det är från denna synpunkt nationalekonomerna i närvarande ögonblick äro rädda för att riksbanken genom inställande av inlösningen skall klippa av det sista band mellan guld och sedlar, vilket ännu i detta ögonblick finnes kvar. Naturligtvis begäres från deras håll icke endast, att inlösligheten skall fortfara. De begära naturligtvis också, att andra åtgärder skola vidtagas för att hindra sedelmassan att stiga eller för att pressa ned den något, och det medel som de rekommendera är, såsom vi alla veta, diskontots höjning. höjning av utlåningsräntan.

Jag får även på denna punkt bekänna som min erfarenhet, att icke så få människor förundra sig över att räntan kan åstadkomma en så kraftig verkan. Man frågar, huru kan räntan göra någonting sådant? Jo, helt enkelt på det viset att, om räntan höjes, folk kommer att dra sig för att låna, såsom de annars skulle göra. Det är en gammal känd erfarenhet, att ju lägre räntan står, ju lättare man får kredit, desto mer slår man sig på att sätta i gång företag och köpa varor, i hopp om att de skola stiga i pris, under det att, om räntan stiger, man drager sig, därför att den vinst som kan beräknas då icke blir så stor. Nu påstå många i detta ögonblick, att detta gäller endast under normala förhållanden, men icke nu längre. Det är nämligen så, säger man, att inom affärlivet i detta ögonblick beräknar man så orimlig profit, den beräknade vinsten är så stor, att räntans höjning med 1 à 2 % har ingen betydelse. Men detta strider ju mot vad som från samma praktiska affärsmäns håll annars säges. Då talas om den lilla marginal, med vilken handelsmän och industrimän operera. Affärsmän, som ligga inne med stora lager, ha oftast mycket större lager, än som de kunna finansiera med sitt eget kapital. Det är lånade pengar i största utsträckning, och den marginal, de ha att räkna med är icke så stor att, när räntan höjes med bara 1 à 2 %, icke vinstmöjligheterna kunna tänkas upphöra. Men det är naturligt, att man kan ha delade meningar om den saken.

Jag läste nyligen en artikel i den engelska tidskriften Economist, där författaren nämnde om de avslöjanden, som gjorts med avseende å den engelska textilindustrin av en profit för vissa ylletyger på 48 %. Författaren ansåg detta icke giva stöd åt nationalekonomernas antagande, att en ränteförhöjning på 1 à 2 % skulle vara av betydelse genom att göra affärsmännen mindre böjda för spekulation. Det är ju möjligt, att han har rätt. Men vad rekommenderar han i stället

denne författare i Economist? Jo, ett medel av mycket mera drastiskt slag. Man borde på beskattningsvägen ta ifrån dessa stora vinnare största delen av deras vinst och därigenom hindra dem att konsumera allt, hindra dem från att konkurrera om varorna och således hjälpa till att sänka prisen. Ja, vilja de, som äro motståndare till en liten räntehöjning i detta ögonblick hellre gå vidare på den linjen, på den väg, som finansministern redan med sådan framgång beträtt, så skall icke jag säga nej; men från deras synpunkt kunde det vara skäl att se efter, om icke några mildare medel skulle kunna användas. Det är just på den synpunkten, att vad vårt land i detta ögonblick behöver, det är en vändning i den nuvarande riksbankspolitiken, som nationalekonomerna hava velat fästa uppmärksamheten, när de tala om att klippa av bandet mellan guld och sedlarna. Man kan naturligtvis säga, att saken icke är så oerhört viktig, ty så länge det nuvarande guldexportförbudet gäller, kommer icke gulduttagningen ur banken att ha så betydande konsekvenser. Ja, för min del tror jag naturligtvis icke, att konsekvenserna skola bli så betydande, därför att jag icke tror, att folk kommer att ta ut så många miljoner, men om man kommer att ta ut många miljoner, är det, om jag så får säga, just därför, att riksbanksledningen har lockat dem med utsikt till den stora vinsten. Man säger, att det är professor Heckscher, när han skrev sin artikel, som tillgrep detta osympatiska medel och lockade folk med att tala om stor vinst. Men jag vill fråga till sist: vem är det i detta fall, som lockat med osympatisk vinst? Professor Heckscher säger: ni kan förtjäna 40 à 45 %, om ni tager ut guld mot sedlar. Men under vilken förutsättning är det, menar han, som denna förtjänst kommer till? Jo, när folk skickar in sedlar till riksbanken och lägger guld på kistbotten, så kan man genom detta medel skrämma riksbanken att föra en bättre och mera restriktiv kreditpolitik. Därav följer även, att sedlarna komma upp i värde lika högt som guld, d. v. s. en del människor ta ut sitt guld, och det blir därigenom mera värt och andra människors sedlar bli också mera värda. Man skulle kunna säga, att dessa, som taga ut sitt guld, göra samma tjänst, som de organiserade arbetarna göra på arbetsmarknaden åt sina oorganiserade kamrater. De organiserade arbetarna pressa fram högre lön, under det att de oorganiserade ingenting göra, men få del av samma högre lön. De som nu taga ut guld, göra sin vinst genom att samtidigt åstadkomma att alla andra människor också vinna, i det de få sina varor billigare. Det är stora grupper, som annars äro så ivriga att tala om att arbete och sparsamhet äro grundvalarna för landets välgång, men vilka är det som vinna på prisernas sjunkande? Jo, det är just de som arbeta och spara. Och så till slut, vem är det som i detta ögonblick lockar med vinst på osympatiskt sätt? Jo, det är bankofullmäktige. Ty om bankofullmäktige lägga in någon mening i sina ord, när de tala om den vinst, som kan realiseras, vad måste de förutsätta? De tyckas icke kunna förutsätta — jag bortser från att räkna med smuggling — att sedlarna skola bli lika mycket värda som guld, ty om de själva ville gå den vägen, så skulle de arbeta på att inskränka

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

sedelutgivningen. Men vad finns det då för möjligheter för folk att göra vinst genom att taga ut guld i detta ögonblick? Det finnes en enda möjlighet, och det är att riksbanken spekulerar på att icke i framtiden lösa in sina sedlar med samma mängd guld, som de äro skyldiga i detta ögonblick, d. v. s. riksbanken måste åtminstone tänka sig möjligheten av att vi skola göra statsbankrutt. Det är den enda förutsättning, under vilken den kan locka med vinst för dessa, som nu gå och taga ut guld. Men det finns väl ingen här i denna församling, som i detta ögonblick skulle vilja på allvar taga upp tanken på en ny myntrealisation?

Herr statsrådet Thorsson: Herr greve och talman! Den förste ärade talaren, herr Johan Ekman, började sitt anförande med att framhålla, att regeringen hade tappat huvudet vid behandlingen av detta ärende. Under fortsättningen av hans anförande kunde jag åtminstone icke tillägna mig den uppfattningen, att han hittat det borttappade huvudet. Han konstaterade, att det icke på långa vägar vore en sådan situation nu, som det var 1914, när riksdagen första gången sattes inför bedömandet av denna fråga. Då hade man på fyra dagar utväxlat lika mycket guld, som man nu gjort på en månad, och ur denna skillnad i tidpunkten ville han söka anledningen till en bevisföring för att det icke fanns något verkligt underlag för den framställningen, som av Kungl. Maj:t framlagts inför riksdagen. Vi hava väl ändå någon erfarenhet av vad vi hava genomgått, under de fem år som världskriget rasat, och av hela den världssituation, som vi för närvarande genomleva, när varje land är utomordentligt intresserat i att vidtaga åtgärder för skötande av sina ekonomiska angelägenheter. Då synes den högt värderade talaren vilja hävda den uppfattningen, att vi kunna leva fram vårt ekonomiska liv utan någon hänsyn till huru samma företeelse utformar sig hos andra folk, med vilka vi måste hava vissa beröringspunkter. Han till och med tyckte, att 75 miljoner i guldmynt skulle kunna vara ett acceptabelt belopp, det minimibelopp som är avsett för normala förhållanden. Och han anförde att, då vi nu hava 265 miljoner i riksbankens kassavalv, så utgör detta en så lysande ställning, att vi över huvud taget icke behöva bekymra oss vidare om den saken. De som ha ansvaret för den ekonomiska förvaltningen kunde utan vidare en längre tid ännu med tillförsikt se på i vilken omfattning enskilda personer vilja göra uttag av guld från riksbankens kassa. Han syntes hävda uppfattningen, att riksbanksledningen icke har någon annan uppgift än att se till att den har så mycket guld i sin kassa, att den kan sköta utväxlingen av utelöpande sedlar. Han yttrade, att riksbanken syntes vilja disponera guldkassan för andra ändamål, än vad den ursprungligen var avsedd för, och därav måste jag från hans egen utgångspunkt draga den slutsatsen, att han menar att riksbankens guldkassa icke har någon annan uppgift än att svara mot i landet utelöpande sedlar. Jag vågar hava en annan uppfattning om riksbankens guldkassas uppgift, och jag sökte med några ord redan under remissdebatten framföra denna synpunkt. Det

skulle vara mycket intressant att från de herrar, som äro på motsatta sidan, få höra deras recept för huru vi skola kunna hålla vår valuta uppe gent emot andra länders valutor.

Herr Wigforss syntes förmena att, om guld uttages ur riksbankens kassa och det lyckas dem som göra det att få detta över landets gränser så, ehuru han icke vill giva det högsta betyget åt de personer, som handlade på det sättet, ville han ändå konstatera, att de handlade i rätt riktning, därigenom att de sökte utjämna våra valutaförhållanden med det lilla guldstycke, de kunde skicka över gränsen. Men saken ligger icke så enkelt, ty, mina herrar, då riksbanken har till uppgift att tillhandahålla utländsk valuta, håller jag för troligt, att det är riktigare, att riksbanken har möjlighet att hålla med och fördela det guld, för vilket vi skulle tillbyta oss utländsk valuta. Behöva vi dollars är det klart, att vi icke ha intresse av att den enskilde skickar guld över gränsen för att tillbyta sig floriner eller pund, utan om vi behöva dollars, så är det riksbanksledningens skyldighet att försöka så ordna med rikets tillgångar, att den just anskaffar de valutor, som vi bäst behöva, genom att den avväger vår egen valutas värde. Det anser jag vara en uppgift så allvarlig för riksbanken att, om den vill begära riksdagsmedgivande till förekommande av obehörigt uttag från riksbankens kassa, är den enligt min uppfattning fullt försvarad genom skyldigheten att sörja för vår valuta i utlandet.

Herr Wigforss yttrade vidare att en falskmyntare genom att sprida sedlar i oroväckande grad, kunde åstadkomma en rubbning i landets inre valutaffärer, och samma effekt förekom, om riksdagen i obegränsad mängd spridde sedlar, och han gjorde då i samband därmed vissa jämförelser mellan förhållandena i Ryssland och förhållandena här i Sverige. Gent emot detta uttalande vill jag anföra att bakom falskmyntarnas sedlar ligger inga värden såsom täckning. Även om riksbanken befrias från att inlösa sina utelöpande sedlar, är det väl ingen som ifrågasatt, att riksbanksledningen skulle begagna denna sin rätt på sådant sätt, att den icke skulle även i fortsättningen sörja för att det finnes vederbörlig täckning för den sedelmängd, som cirkulerar ute i riket. Om den handlade på annat sätt, skulle den skapa ett berättigat misstroende till sedlarnas betalningskraft, och det är väl dock ingen, som på allvar tror, att de män, som hava att sörja för vårt lands finansiella spörsmål, skulle handla på sådant sätt. I verkligheten innebär den nu begärda befrielsen från att inlösa sedlarna endast, att riksbanken får en något starkare kontroll över utväxlingen av guldet. Och när man driver den satsen, att ett beslut av riksdagen i den riktning som propositionen föreslår, skulle vara något så enastående, så vill jag erinra därom, att båda våra grannländer, Norge och Danmark, under hela tiden varit underkastade den ordningen, att de icke inlösa sina sedlar med guld. Och jag vågar påstå, att, även om det icke direkt är föreskrivet i respektive länders lagar, så driver man i verkligheten i alla centralbanker den politiken, att man så långt sig göra låter söker förekomma onödig guldutströmning från centralbankernas kassor. När man gör en jämförelse mel-

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.
(Fort.)*

Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.
(Forts.)

lan våra förhållanden och de som finnas i Ryssland, kan man dock aldrig komma ifrån, att uti ett land, där produktionen under en lång tid varit satt ur funktion, där måste råda sådana förhållande att inga jämförelser kunna göras, vare sig i fråga om penningvärdet eller i fråga om andra värden. Ehuru vi kämpat med svårigheter under hela världskriget ha vi ju varit befriade från krigets fasor i dess värsta former och hela vår ekonomiska ställning inbjuder icke till en sådan jämförelse, som den herr Wigforss sökte göra.

Jag vill inte förneka, att en räntehöjning kan vara motiverad under vissa omständigheter. Jag skulle närapå tro, att sådan som situationen för tillfället ter sig litet varstans, gå vi mot en räntehöjning, vilken antagligen icke inskränker sig enbart till vårt land. Men om vi av omständigheternas makt drivas mot en räntehöjning, vilken i och för sig kan ha en återhållande verksamhet på vissa företag, så utesluter detta icke, att man kan gå två vägar, utesluter icke, att man samtidigt med att man företager en ändring i diskontopolitiken, sörjer för, att det förråd av den internationella handels varumätare, guld, så att säga användes i en hand eller under en ledning för att med detta hjälpa till att skapa oss en viss ställning utåt.

Jag vill fästa uppmärksamheten på de omständigheter, som förefinns uti ett av våra grannländer Tyskland. Efter fem års oerhörda upppoffringar är nu detta folk åter igen utsatt för en rubbning i sin inre organisation. Ingen av oss kan i dag överskåda verkningarna av denna företeelse, och den omständigheten att en sådan stor makt håller på att kämpa eller föra en inre strid, den omständigheten går icke spårlöst förbi vårt ekonomiska liv. Vi hava ju vidtagit vissa åtgärder i syfte att kunna snarast möjligt öppna varuutbyte åt det hållet liksom åt andra håll. Nu veta vi inte, när detta varuutbyte kan komma i gång, och för varje vecka, för varje månad som det dröjer, innan dessa våra grannfolk kunna komma i ordnade förhållanden, för varje sådan tidsperiod måste vi underkastas en hårdare ekonomisk hushållning. Och det är helt enkelt därför, att vi måste köpa råvaror från västmakternas sida för att hålla vår produktion i gång. Vi hava ingen möjlighet att i samma utsträckning åtminstone under de två, tre närmaste månaderna lämna varor dit igen i utbyte, och det måste komma att åsamka statsverket vissa påfrestningar, som det enligt min uppfattning är säkrast att möta, genom att vi låta den guldbehållning vi ha vara kvar i riksbanken under riksbankens ledning och vård och genom dess insats och dess initiativ förvandlas i utrikes betalbart mynt, därifrån vi få mera varor, än vi lämna. Jag kan därför herr greve och talman, icke annat än på det livligaste tillstyrka, att riksdagen bifaller det förslag, som här föreligger.

Den förste ärade talaren sade, att det hade under gårdagen utväxlats 300.000 kronor från riksbanken. Det har i stället under gårdagen utväxlats 700.000 kronor i guld. Det är visserligen, såsom det har framhållits här, en jämförelsevis liten summa i förhållande till den behållning, som ligger där, men om riksdagen skulle biträda den uppfattning, som företrädes av motsidans män, kan jag icke finna.

att man har någon anledning att se alldes likgiltigt på den företeelse, som nu pågår. Det är dock så, att det står inne på deposition, giro och på kapitalräkningar omkring en fyra miljarder kronor. Det är väl icke likgiltigt, om vederbörande skulle vilja begagna sig av en del av sina tillgodohavanden, hos privatbankerna lyfta ut guld ut riksbanken och placera detta runt omkring i enskilda företagares kassaskåp. En sådan massuttagning är icke likgiltig för landets ekonomiska liv, och jag vill verkligen säga, att det är en fråga, som icke heller är likgiltig för den stora arbetarmassan. Jag kan förstå, när statstjänarna och med dem likställda föra den politik som de föra, därför att för dem är den garantien given, att så länge samhällsmaskineriet kan upprätthållas, så utkvittera de sin lön vid månadens slut, och staten har bara att skaffa de medlen, som erfordras för ändamålet. De ha så ställt, att de kunna lagsöka statsverket för att ta ut sina tillgodohavanden. Men, mina herrar, de mindre besuttna företagarna även sådana som driva rörelse uti stor omfattning och de stora arbetarmassor som äro beroende av dessa, de kunna icke se på denna fråga lika enkelt som en hel del av herrar teoretici se det, ty under operationen händer det, att patienten åker till ett annat rike, och de hava icke samma intresse av, att operationen skall gå fram över deras liv.

Så ser jag frågan, och när jag ser den så allvarligt, tillåter jag mig att på det bevekligaste anhålla, att kammaren biträder det förslag, som föreligger från Kungl. Maj:t.

Herr Östberg: Herr greve och talman, mina herrar! Det har gjorts mot den föreliggande kungl. propositionen och dess behandling invändningar dels av formell art och dels naturligtvis ur saklig synpunkt.

I formellt avseende har det framhållits den brådska, varmed saken bedrivits, och man har sagt, att det vore att lägga en ovärdig press på riksdagens beslutande- och granskningsrätt i ett så svårlöst ämne. Det är klart, att riksdagen såsom en beslutande församling är mycket känslig för ett sådant argument, men jag vädjar till en var, om denna fråga skall behandlas, om den icke bör behandlas så skyndsamt som möjligt. Och vidare vill jag vädja till en var, huruvida icke genom den behandling, som nu ägt rum, genom att uppmärksamheten i hög grad koncentrerats på dessa ämnen och genom att folk livligt sysselsatt sig med ämnet, en allsidigare diskussion och utredning samt ett noggrannare överbäggande av spörsmålet ägt rum, än vad som ofta nog kommit de på riksdagens bord vilande ärendena till del.

Så säger man vidare, att utskottet icke ens behandlat de motioner, som väckts. Den i denna kammare väckta motionen avser endast avslag, och för detta ändamålet behöves det icke väckas någon motion. Det kan framställas lika väl direkt i kammaren, och det har naturligtvis under utskottets behandling framställts detta yrkande även i utskottet om avslag, varför utskottet redan på förhand har behandlat den motionen.

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att intäna
sedlar med
guld.
(Fort.)*

Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.
(Ports.)

Det andra spørsmålet, som blivit föremål för särskild motion är, om icke tiden för suspensionen borde förkortas, om man således icke skulle kunna sätta tiden något kortare, än den kungl. propositionen gjort, och det föreslogs därför även inom utskottet, att man skulle sätta tiden till början av maj. Provisoriet skulle då taga slut redan i början av maj. Det skulle hava den fördelen, att riksdagen då på nytt tvingades att taga upp frågan; men utskottet avtog detta förslag och mina herrar efter den diskussion, som ägt rum, efter den uppmärksamhet, som inom och utom landet detta ämne väckt och enär, såvitt jag förstår, alla argument för eller emot blivit anförda, kan det verkligen vara till något gagn, att riksdagen om en månad åter tager upp frågan? Jag tror för min del, att det är klokast att nu helt bifalla den kungl. propositionen, vilket, såsom jag förut framhållit, icke innebär, att sedelinlösningsskyldigheten ovillkorligen skall vara upphävd under hela tiden, utan endast ett bemyndigande för riksbanken att, om förhållandena påkalla det, låta denna skyldighet upphöra under *högst* denna tid. Jag tror ingenting är vunnet med att förkorta tiden, såsom i motionen blivit föreslaget, detta så mycket mindre, som var och en måste medgiva, att de ekonomiska förhållandena på våren i vårt land ställa sig helt annorlunda och ogynnsammare, än man har att vänta på hösten, under förutsättning att världen kommer i något så när normala gängor.

Här har man vidare ur formell synpunkt gjort den invändningen, att denna proposition och ett bifall till densamma icke skulle stå i överensstämmelse med Sveriges grundlagar, dess regeringsforms 72 §, ty denna innehåller ju, att en suspension av skyldigheten att inlösa sedlar med guld endast får äga rum, när sådant med hänsyn till »krig, krigsfara eller svår penningkris» prövas oundgängligen nödigt. Den förste ärade talaren bagatelliserade det förhållande, som nu äger rum, och sade, att för närvarande kan det icke sägas råda någon egentlig kris.

Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på, att samma uttryck förekomma i lagstiftningen angående riksbankens rätt att erhålla vidgad sedelutgivningsrätt i vissa fall. Det heter också om denna, att när sådant med hänsyn »till krig, krigsfara eller svår penningkris» prövas oundgängligen nödvändigt, må Konungen och riksdagen samfällt medgiva riksbanken ökad sedelutgivningsrätt. På grund härav har riksdagen år 1919 för sin del medgivit riksbanken en vidgad sedelutgivningsrätt, varom ock utfärdats en kungl. kungörelse den 31 mars 1919. Och i år har för icke så länge sedan riksdagen med samma motivering, således med förklaring att det föreläge dessa förhållanden, nämligen krigsfara, om man så vill säga, eller svår penningkris, förnyat sitt bemyndigande för riksbanken att utsträcka sin sedelutgivning utöver vad eljest gäller. Riksdagen har sålunda nyss prövat hithörande fråga och förklarat, att förhållandena äro sådana, som i dessa lagar förutsättas. Sålunda kan enligt min mening ej heller gärna sägas att vad som nu föreslås, skulle vara stridande mot grundlagen, såvida man vill taga konsekvenserna av det förra beslutet. Nu är det ju i övrigt så, att vårt

land icke lever sitt liv isolerat, utan står i förbindelse med världen i övrigt, och det måste väl var och en medgiva, att förhållandena numera äro likaså, om ej mera, krisartade, än de varit under själva världskriget.

Vad sedan själva saken beträffar har ju herr Wigforss hållit en lång föreläsning över penningens förhållande till guldets betydelse, och han har velat göra gällande naturligtvis, att om man öser ut för mycket sedlar, gå priserna i höjden, och då inträder den dyrtid, varunder vi alla sucka, och som vi längta efter att få slut på. Och det är naturligtvis riktigt. Han tycktes anse som en patriotisk gärning, att man tar ut guldets ur riksbanken. Den som gör så, han gör ungefär samma tjänst som fackföreningarna i stort sett. Han ville kanske bilda en särskild fackförening av guldtagare ur riksbanken.

Han tycktes i sitt resonemang nästan gå ut ifrån, att sedlarna strös ut som kröningsslantar, att de komma ut lika oansvarigt som när falskmyntare giva ut sedlar utan vidare. Det är naturligtvis icke så utan sedlarna givas ut på grund av de valutor som riksbanken enligt lagen äger att utgiva sedlar emot. Huvudparten av dessa valutor äro ju affärsväxlar, och sedlarna äro givetvis till för att stödja affärslivet och påkallas i den mängd och den omfattning, som affärsläget kräver. Man kan icke för vårt ordnade land jämföra förhållandena med vad som äger rum i de länder, som varit utsatta för förödande revolutioner och krig, och där sedelutgivningen icke håller sig inom av lagen bestämda gränser.

Herr Wigforss gjorde vidare gällande att om den enskilde toge ut guld och lade det på kistbotten, vore det ungefär lika bra, som om riksbanken hade det, och även om de enskilde skulle skicka ut guldets till utlandet och icke behålla det, så skulle det intet betyda, ty det skulle hava samma effekt som om riksbanken själv skickade guldets till utlandet. Nu är emellertid att märka, att för varje tusen kronor i guld, som uttages, minskas riksbankens sedelutgivningsrätt med två tusen kronor. Sålunda, ett gulddutttag förminskar riksbankens sedelutgivningsrätt med ungefär dubbelt! Men vidare är det naturligtvis så, att om den enskilde skickar ut guld till utlandet, sker det på ett okontrollerat och okontrollerbart sätt. Det är icke så sagt, att det kommer att ske under de förhållanden och under de omständigheter, som landets väl kräver. Däremot är det klart, att om guldets befinner sig i riksbankens händer, kan det i viss grad användas för att reglera kursen på utländska valutor, där sådant är erforderligt. Frågan är således den: är det bättre att guldets kommer på många olika enskilda händer eller är det bättre, att det finnes i riksbanken? Om guldets finnes på enskilda händer, så är det icke säkert, att det användes till hela rikets gagn. Finnes det däremot i riksbankens hand, så är det naturligtvis en garanti för, att guldbehållningen kommer landet till fördel, särskilt när det gäller att reglera kursen på utländska valutor, vilket naturligtvis riksbanken ensam är i tillfälle att göra.

Givetvis är det så, att allt detta tal om riksbankens guldpolitik för över till frågan om riksbankens diskontopolitik. Man menar nu,

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att intåga
sedlar med
guld.*

(Forts.)

Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.

(Forts.)

att riksbanken håller för lågt diskonto och därför icke utövar det inflytande på rörelsens åtstramning och affärslivets begränsning, som bort hava skett under nuvarande tider. Jag vill i detta avseende fästa uppmärksamheten på, att riksbankens diskonto här i Sverige är detsamma, som förekommer i våra grannländer, och eftersom kronan här är något högre än i Norge och Danmark, så kan man säga, att vi i motsvarande mån här hava ett något högre diskonto. Det är alldeles klart också, att vår riksbanks diskonto blir beroende av diskontot i andra, oss närstående länder.

Herr Wigforss har med en hänvisning till England själv betonat att en diskontoförhöjning kanske icke skulle verka i den riktning, som nationalekonomerna här fordra, till affärslivets begränsning och därmed till en åtstramning av förhållandena, och han framhöll att i så fall borde man, såsom man i England ock hänvisat på, ta till en mycket stram beskattningspolitik. Det är de två sakerna man har att välja på nämligen en mycket stram beskattning och ett skarpt diskonto. Men jag vädjar till herrarna själva, om vi icke här i landet hava en mycket stram beskattning, särskilt av affärslivet och synnerligast av det näringsliv, som bedrivs genom aktiebolag. Vi hava nog redan slagit in på den vägen, enär krigskonjunkturskatten och övriga skatter drabba mycket tungt. Skola vi dessutom lägga på det högre diskontot för att stävja affärslivet, kommer tyngden att bliva dubbelt så hård. Vi hava för övrigt redan haft en åtstramning av affärslivet, som man nu genom diskontopolitiken vill särskilt framkalla, nämligen den stora arbetsnedläggelsen och arbetsinställelsen, som helt nysst ägt rum. Det har icke varit till landets fördel, att sådant ägt rum.

Man säger, slutligen, såsom den förste talaren här i dag framhöll, att om man nu icke vill giva riksbanken det vapen, som det begär för att skydda sin guldkassa, så beror det på, att man ogillar den riksbanksledning, som för närvarande finnes. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att denna riksbanksledning är den, som riksdagen själv har tillsatt, och att det förslag, som nu föreligger från riksbanksfullmäktige, har bitratts av en annan delegation, som också utgöres av riksdagens speciella förtroendemän, nämligen fullmäktige i riksgäldskontoret. Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på, att den lagstiftning som ifrågasättes, fordrar bestämmande av såväl Kungl. Maj:t som riksdagen, och att sålunda Kungl. Maj:t måste anses hava tagit position till denna lagstiftning, då han förordat densamma för riksdagen och icke allenast, såsom här sagts, tjänstgör såsom expeditionshavande.

Jag vill till sist ännu en gång mot herr Wigforss fästa uppmärksamheten på en sak, han säger, att detta förslag innebär att *avskära* bandet mellan sedlarna och guldet och att guldkassan utgör den styrka, varpå sedlarnas värde beror. Det är, mina herrar, icke så, att man avskär detta band utan endast töjer på det. Vad man begär är endast ett provisorium. Samma förhållande äger rum i våra grannländer och praktiskt taget i nästan hela Europa.

För övrigt tror jag, att de, som följa den uppmaning, som ägt

rum i tidningspressen, och de uträkningar, som framlagts angående de vinster, som skulle kunna skördas genom att taga ut guldet ur riksbanken, de komma icke att inhösta dessa vinster, men i allt fall pågår ett gulduttag, som icke kan vara till landets fromma. Det bör vara så, att riksdagen såsom riksbankens principal har skyldighet att se till, att sådana förhållanden icke inträda, som skada landet.

Hela denna fråga visar kanske hän på en annan omständighet, som icke i denna debatt bör helt och hållet förbigås, nämligen huruvida den organisation, som nu förefinnes av riksbankens styrelse och förvaltning med riksbanksfullmäktige och riksdagen såsom i sista hand beslutande i förekommande frågor verkligen är sådan, att den tillfredsställer de krav, som böra ställas. En diskussion i riksdagen av dessa ömtåliga och svårförståeliga ärenden måste bli något ganska vanskligt. Det har också städse beträffande riksbanken varit uppe förslag om en annan organisation av riksbankens ledning och tillsyn över banken. Dessa förslag hava hittills icke vunnit bifall. Måhända det nu kan inträda förhållanden på grund av den diskussion som i riksdagen ägt rum, att man får anledning att igen taga upp frågan, om en bättre anordning för överinseendet över riksbanken genom ett särskilt bankråd eller dylikt.

Jag slutar med det uttalandet att jag tror att, om man avslår den kungl. propositionen, skulle det göra den sista villan värre än den första, och därför ber jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition och utskottets hemställan.

Under herr Östbergs anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr vice talmannen.

Friherre A d e l s w ä r d : Jag kan icke underlåta, herr vice talmann, även jag att till en början uttala min förvåning och mitt ogillande över det behandlingssätt, som detta ärende varit föremål för i alla instanser och icke minst från riksdagens sida.

Jag kom i går morse med nattåget från Kristiania, där jag varit på ett interparlamentariskt rådsmöte, och då jag händelsevis läste morgontidningarna, fick jag i dessa se beträffande denna fråga både Kungl. Maj:ts proposition och bankoutskottets utlåtande, och att just då jag läste därom, skulle frågan avgöras här i kammaren, d. v. s. på mindre än ett dygn skulle detta allt expedieras. Jag skyndade mig hit i förhoppning att hinna komma i tid, vilket jag också gjorde, efter som ärendet blivit uppskjutet. Jag var mycket nyfiken att se utredningen angående dessa viktiga ärenden och fann då denna kortfattade kungl. proposition och bankoutskottets betänkande, vilket var bra litet upplysande för den, som ville ha någon utredning. Och jag vågar påstå, att detta var bland det lättaste gods som i en så viktig fråga, torde hava förekommit i riksdagen. Karakteristiskt är, att bankoutskottets betänkande är så att säga anonymt. D. v. s. åtminstone så tillvida att i motsats till vad regeln sedan årtal är, stå icke de, som deltagit i beslutet, i betänkandet angivna.

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att intäsa
sedlar med
guld.
(Forts.)*

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

På liknande sätt gick det till för något år sedan, då riksdagen i en hastig vändning beslöt om importförbud på guld. Händelsen gjorde, att jag då var hemma några dagar öfver en söndag och fick då i tidningarna läsa att på ungefär ett dygn var hela denna fråga avgjord. Jag var på den tiden i bankoutskottet, och jag är på sätt och vis lycklig öfver, att jag inte har på mitt samvete att jag var med vid det där beslutets fattande. Ty enligt min mening var det icke ett nyttigt och klokt beslut, som då fattades. Emellertid må jag säga, att det då var, såvitt jag minns, icke blott en enig regering, då det gällde propositionen, utan det var också ett enhälligt bankoutskott, och då var det mindre underligt att riksdagen, som icke hann tänka på saken, utan vidare gick med därpå; men nu förekommer, såsom jag nyss antydde, en utredning, som jag vågar påstå är den torftigast tänkbara. Efter vad vi hört har enigheten inom regeringen icke varit fullkomlig, och i bankoutskottet förekomma tre resorvanter, och likväl begär man, att riksdagen utan vidare på dessa lösa grundvalar skall fatta sitt beslut. Därtill kommer, att de sakkunniga, som utanför riksdagen hava mer eller mindre grundligt behandlat och utrett denna fråga, äro av olika meningar. Å den ena sidan stå bankofullmäktige och å den andra sidan nationalekonomerna, som i huvudsak åtminstone i stort sett omfatta samma uppfattning i denna fråga. Det är då helt naturligt, att det är synnerligen svårt att fatta ståndpunkt, då man icke förut fördjudat sig i ämnet och på förhand kommit till någon bestämd personlig uppfattning. Än svårare är det då, såsom av flera talare är antytt, att denna fråga icke kan, såsom förhållandena äro, ses uteslutande från våra inre förhållanden. De ekonomiska förhållandena äro sådana, allra helst nu, att de äro internationella. Förhållandena utom landet hava blivit sådana, att man har ännu svårare att bilda sig någon säker övertygelse och bestämd ståndpunkt. Man är hänvisad till att så gott man kan följa sitt eget sunda förnuft.

För min del tror jag, att dessa båda grupper av sakkunniga, som representeras av bankofullmäktige å ena sidan och nationalekonomerna å den andra, ingendera har full rätt i sina åsikter och sina ståndpunkter. Bankofullmäktige hava sett en rysligt stor fara i det förhållandet, det enda, som omnämnes i utredningen, att under loppet av några veckor har beloppet av riksbankens guldförråd minskat med några tiondels procent. De säga, att detta gulduddrag kommer att leda till, att allmänheten tager sina tillgängliga medel och använder dem till att taga ut guldet och lägga det på kistbotten. De säga vidare, att man måste förutsätta, att man icke blott lägger på kistbotten detta guld, som kommer från riksbankens källare, utan man för ut det ur landet, varigenom förorsakas ytterligare skada. Beträffande detta läggande på kistbotten, har jag för min del svårt att tro, att det skall taga större omfattning. Att människor verkligen vilja avstå sin säkra och goda ränteavkastning, ja helt och hållet förlora den, för en mycket osäker vinst, har jag svårt att tro på. Beträffande utläkningen till utlandet tror jag än mindre på det. Om man tänker på det i realiteten, vet jag icke huru många dubbla kappsäcksbottnar det skulle erfordras för att under rimlig tid få ut några belopp att tala om,

förutom det att man väl får antaga att hederligt folk icke befattar sig med sådan trafik. Men säger riksbanken — oaktat det som jag redan framhållit — man kommer att taga ut guld i större omfattning, då man lockas av den stora vinsten. Då kommer den frågan: Vari skulle den stora vinsten bestå? Jag tillåter mig, herr vice talman, berätta, att jag under en lång följd av år brukat ha en liten reserv av guld i min västficka, och under hela kristiden har jag trots alla restriktioner lyckats att fortfarande hålla den där lilla reserven av guld i västfickan, och det har hänt, att jag behövt under den sista tiden taga den i anspråk och betalt med guldet. Men aldrig har jag kunnat finna, att jag fått ett öre mera därför, att jag betalade med guldmynt i stället för med sedlar eller silver. Jag vill vända mig till professor Heckscher och bankofullmäktige, och fråga dem i händelse de hava något att sälja till mig, huruvida de vilja ge mig ett uns mera, om jag tar av mitt västficksförråd och betalar därmed, än om jag betalar med sedlar. Jag är färdig att göra experimentet när som helst.

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.
(Forts.)*

Vad nationalekonomerna beträffar, vågar jag, som jag nyss antydde, ehuru lekman säga, att jag knappast tror, att de heller hava full rätt. Jag vill icke påstå att de icke säga sanningen, men jag vågar påstå att de dock icke säga hela sanningen. Deras huvudargument är det, att riksbanken försummat att höja diskontoräntan, varigenom man icke har kunnat minska den stora sedelstocken och nedpressa varuprisen. De vilja hava gullexport för att utlämna handelsbalansen och utjämna skillnaden i valutakurser. Den ärade talaren på Göteborgsbanken utvecklade mycket långt denna tanke och synpunkt för sedlarnas betydelse. Då han åberopar assignaterna under den stora franska revolutionen och åberopar förhållandena i Tyskland och Ryssland, så vill jag icke förneka, att de myckna sedlarna — om det kanske också icke är riktigt uttryckt — bidragit till pristegringarna. Det borde rättare uttryckas så att betalningsmedlen ha sjunkit i värde. Detta är sant. Men jag vågar påstå, att lika sant som det är att säga, att den stora tillgången på sedlar giver anledning till höjda varupris, lika sant är det att säga, att de höjda varuprisen, vilka kunna uppstå även av andra orsaker, nödvändiggöra en större sedelcirkulation. Om jag finge svara på de paradoxer, som det föreföll mig, att den ärade talaren på Göteborgsbanken använde, med en annan paradox, skulle jag vilja säga att om man minskade de utelöpande sedlarna, så att man icke hade några sedlar alls, så skulle konsekvensen bli den, att man finge köpa varor för ingenting! Det är visserligen en paradox men en som kan sägas. Jag vill bara i förbigående erinra om, att det finns andra betalningsmedel, om vi minska sedlarna. Vi hava här liksom överallt checker, postremissväxlar och alla möjliga sorters betalningsmedel, som bevisa, att talet om »de myckna sedlarnas» betydelse är en sanning med modifikation. Det samma tror jag, att man har rättighet att säga beträffande den starka inverkan av den höjda diskontoräntan. Det är klart, att den verkar i den riktning, som här har sagts, men den kan icke verka så

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

hastigt. Man måste tänka på det förhållandet, att den undandraget sig ett säkert bedömande av i vilken mån den kommer att verka.

Efter mitt resonemang tror ni kanske, mina herrar, att jag kommer att utan vidare yrka avslag på Kungl. Maj:ts framställning? Jag har dock redan antytt, att här är det förhållanden, som undandraga sig säkert bedömande. När man har att räkna med allmänhetens dumhet och spekulationslusta, så kommer man in på ett område, som ingen människa vågar bedöma. Det skulle verkligen kunna tänkas, som herr finansministern antydde, att man kommer att plocka ut så mycket av de fyra miljarderna i tillgodohavanden och taga ut hela gulddreserven, vilken är en ringa del av dessa. Därför är det, som jag redan sagt, svårt att taga ansvaret för att låta det gå som det går, när man har hunnit så långt, som man nu hunnit.

Jag lutar därför närmast åt, att man visserligen skall bifalla Kungl. Maj:ts proposition, dock icke till den tid, som är föreslagen, utan till en kortare tid. Jag syftar då närmast på ett bifall till en av herr Hamrin avgiven motion. Nu är förhållandet det, att motionen, såvitt jag vet, icke finnes tryckt och tillgänglig i kammaren, åtminstone har jag ej kunnat upptäcka något utskottsbetänkande rörande denna motion. Jag läste om den i tidningarna, varför den torde existera, och det därför torde vara tillåtet att tro på den och gå på den linjen. Jag menar att genom att göra det vinner riksdagen tid att taga sig en grundlig funderare på saken, och man kan få en verkligt vederhäftig utredning i denna fråga, vilket man för närvarande icke har. Jag tänker mig vidare, att kanhända professor Heckscher, som jag känner såsom en synnerligen redbar man, skulle under denna tid falla på den idén att närmare förklara, vad han menar med den där stora vinsten, som han utmålar för allmänheten. Det är möjligt, att han menar så som den ärade talaren på Göteborgsbanken tolkade hans uttalande men faktiskt säger han icke så. Jag kan icke förstå annat än att han framhållit, att man skall gå och taga ut guld, så har man 45 % vinst i fickan. Jag tror, att han under denna tid helt säkert skall utveckla för allmänheten, huru han menar att man skall kunna få ut vinsten. Då kanske denna allmänhet börjar säga sig själv: vi hava säkert 6 % ränta på pengarna i sparbankerna, taga vi ut dom veta vi, att vi säkert förlora räntan på pengarna, men vinsten på 45 % är mer än tvivelaktig.

Det vore icke för djärvt, herr vice talman, om man tänkte sig, att måhända under denna tid av en månad riksbanksfullmäktige skulle börja fundera på saken, huruvida de icke skulle använda de medel, de ha i sin hand, vilka jag visserligen icke tror är ofelbara, men otvivelaktigt verka i den rätta riktningen. Och få vi sålunda denna månad på oss tror jag att normala och lugna förhållanden skola åter komma, och vi slippa dessa extraordinära och motbjudande åtgärder att rubba de grundläggande bestämmelserna för sedelutgivningen och befria riksbanken från sin skyldighet att inlösa sedlar.

Jag tillåter mig därför och på grund av vad jag i övrigt anfört, herr vice talman, att hemställa, att därest icke herr Hamrins motion är en myt, utan en verklighet, få yrka bifall till densamma.

Herr Sten dahl: Herr vice talman! Om jag rätt uppfattade det, som sades från statsrådsbanken under remissdebatten i detta ärende, så framhölls det, att regeringen hade betraktat detta ärende väsentligen som en ren expeditiönsåtgärd. Om så är förhållandet, torde det ligga dubbel vikt uppå, att kammaren tänker sig noga för, innan dess beslut fattas. Vad är det, som har åstadkommit, att bankledningen nu kommit med sin nu föreliggande begäran? Den vill skydda sitt guldförråd, och då man icke har velat tillgripa diskontoförhöjningen, har man begärt det andra möjliga medlet, guldspärren. Om det är någon, som tror, att man numera efter den kritik, som har beståtts riksbanksledningen, nu skulle kunna undvika en höjd diskontoränta, så skulle jag vilja påstå, i synnerhet efter det, som vi i dag hört från statsrådsbanken, att denna tro är fullkomligt fåvitsk. Vi kunna under inga förhållanden, oavsett vad vi än besluta i dag, undvika diskontoförhöjning. Den är säker. Om diskontoförhöjningen är säker, så föreligger, såvitt jag förstår, ingen egentlig grund för att samtidigt använda det andra skyddsmedlet »guldspärr» för att åstadkomma skydd för riksbankens guld. Diskontoförhöjningen torde vara tillräcklig, och guldspärren torde därför vara överflödig.

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*
(Forts.)

Jag vill vidare hemställa till herrarna, huruvida icke ett avslag på Kungl. Maj:ts proposition ofelbart skulle verka därhän — efter vad som förekommit i denna sak — att den rusning efter guld, som nu har ägt rum i mindre skala ett par dagar, fullständigt skulle upphöra. I och med att folk fick veta, att de fingo guld när de ville utan svårighet, så var det intet nöje att taga ut guldet. Det är tämligen säkert, att man skulle föredraga att hava en säker ränta på sitt kapital i stället för att hava ett dött liggande i en eller annan gömsla. Om det nu skulle gå så olyckligt, som här har profeterats, att riksbankens guldförråd till hela eller större delen skulle uttagas. Vad är det då som verkligen skulle hända? Går guldet ur landet? Nej, det finnes fortfarande i landet i och med, att guldexportförbudet föreligger. Jag vill särskilt framhålla, att jag icke pläderar för fri guldexport, utan endast för att riksbanken skall fullgöra sina skyldigheter och inlösa sina sedlar. I och med att guldet finnes i landet, torde faran som uppstår därigenom, att det delvis ligger hos den enskilde i stället för i riksbankens valv vara minimal. Skulle det vara behöfligt för staten att i en eller annan form förfoga över det hos privatpersoner liggande guldet, torde statsmyndigheterna hava makt att vidtaga därför nödvändiga åtgärder.

De skäl, som emellertid för mig äro avgörande, äro följande. Man har under de senare åren särskilt framhållit, att man måste gå in på de sociala reformernas politik, och om man skulle bifalla den kungl. propositionen, så föreligger enligt min uppfattning ett bestämt besked avgivet dels från riksbanksledningen, dels från regeringen, dels av riksdagen, att ingen av dessa myndigheter anse sig kompetenta eller över huvud taget vilja befatta sig med den enligt min uppfattning nu existerande största sociala frågan, nämligen att sörja för att den svenska kronan får ett större köpvärde, och därför, herr vice talman, tillåter jag mig yrka avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

Herr R u n e : Herr vice talman, mina herrar! Reservanten inom bankoutskottet, som i början av debatten uppträdde här, hade mycken stor möda för att övertyga oss om att för att få ned priserna var det nödvändigt att minska sedeltillgången, och detta skulle åstadkommas huvudsakligen genom höjt diskonto. Jag tror icke, det är någon här, som icke vet, att det skulle i viss mån bidraga till att sänka prisnivån, om man kunde minska sedelomloppet och sedeltillgången. Men jag tror nog, det är som baron Adelswärd sade nyss, att det råder i dessa två hänseenden en växelverkan. Jag tror, att den högre prisbildningen framkallar ökad sedeltillgång, och sedan i sin tur är det den ökade sedeltillgången, som ytterligare verkar höjande av priserna. Men jag tror, att vi kunna vara ense därom, att detta icke är huvudorsaken till de dyra priserna. Det är väl icke underligt, att priserna springa i höjden, när man iakttagit eller länkar på, hurusom under många år produktionen legat nere i stora delar av den civiliserade världen, och konsumtionen däremot har ökat betydligt. Konsumtionen har dessutom t. o. m. blivit mycket större genom alla de varor, som blivit förstörda under kriget. Det uppstår en stor brist på varor, och därigenom framkallas en höjning av priserna. Detta är min övertygelse, och jag tror, att vi kunna vara ense därom, att denna prisstegring i ytterligt ringa mån kunnat avvärras genom höjt diskonto och genom att sedeltillgången varit mindre. Jag vill icke i detta avseende förneka, att jag möjligen har den uppfattningen, att det skulle hava varit lyckligt, att diskontot under någon tid av dessa år varit högre. Det är lätt att draga den slutsatsen efteråt. Det har kanske icke förut varit lika lätt att säkert bedöma saken. Men, mina herrar, det är icke frågan om detta nu. Vi disputerar icke nu om denna fråga: den fråga, som vi skola avgöra, är icke frågan om att uttala oss för ett höjt diskonto eller icke. Frågan är, huruvida det finnes anledning att skydda riksbankens guldförråd genom att sätta en spärr för guldförrådet eller med andra ord upphäva riksbankens skyldighet att inlösa sina sedlar med guld.

Det säges från vissa håll, att den rusning, som uppstått, skulle bero på riksbanksfullmäktiges åtgöranden, nämligen den valutapolitik, som de bedrivit. Det är väl i alla fall bra märkvärdigt, att man kan påstå något sådant, när man vet, att det finnes personer, som uppträda med mycken stor auktoritet i nationalekonomiska och finansiella frågor, som helt enkelt uppmana allmänheten att göra detta och försäkra, att de skola göra ekonomisk vinst genom ett sådant förfaringsätt. Jag lämnar därhän, om detta verkligen håller streck. Jag tror icke, att vederbörande, vulgärt uttryckt, bli så feta på den manövern. Faktum är, när det från ett håll i alla fall bestrides, att det skall vara en ekonomisk fördel att verkställa denna uttagning, så stå samma herrar upp och använda all auktoritet för att övertyga allmänheten, att det verkligen är en fördel och medför ekonomisk vinning, att förfara på det sättet. Det är icke underligt, att det har visat sig — jag var på ett möte i går afton — en stor förståelse från allmän-

hetens sida för det resonemanget. Jag fick den uppfattningen på mötet, att den talare, som använde de starkaste orden, fick de mesta applåderna, oavsett vad innehållet var. Det föreföll verkligen, som om allmänheten var djupt intresserad av att få växla till sig guldmynt, och att de herrar, som försökte övertyga allmänheten att det vore lätt att på detta vis skörda ekonomisk vinst, hade gott gehör. Om det är så, är det icke underligt i alla fall, att riksbanken försöker skydda sitt guldförråd. Jag tror icke, att det är många här, som vilja taga denna allvarsamma sak så lätt som reservanten i bankoutskottet. Han sade, att om man skulle taga ut guld ur riksbanken ända upp till hundra miljoner, så skulle det inte göra någon skada! Han tyckte, att det icke spelade någon roll. Jag tror för min del i detta fall, att man skall tänka sig, att det kan bliva ett beständigt gulduuttag, och det kommer att medföra mycket svåra rubbningar i våra valutaförhållanden och även i vår riksbanks finansiella förhållanden. Jag kan icke vara med om att godkänna den uppfattningen, att guldet skulle stanna här inom landet, och att det vore lika bra, om guldet komme ut i andra länder. Det är alldeles uppenbart, att guldet behöves i riksbankens ägo för att på det sätt, som finansministern påpekat, kunna skaffa landet utländsk valuta. Man måste säga, att denna omständighet är man tvungen att tänka på. Det har sagts, att hederligt folk ej smugglar ut guld. Det finnes dock personer, som icke äro så förfärligt hederliga. Man har sett exempel på det. Med ett ord sagt, när frågan föreligger, har man från visst håll måhända i bemödande om att framkalla en diskontostegring ansett nyttigt att gå så långt i demonstration, att man rentav uppmanar allmänheten att uttaga guld från riksbanken. Då är det alldeles säkert, att om uttagen skedde i tillräckligt stor omfattning, så skulle det i väsentlig mån skada vårt kreditväsende. Jag anser därför, herr vice talman, att som frågan nu ligger, man har knappast någon annan möjlighet än att gå med på det förslag, som nu föreligger och förordas av bankoutskottet.

När det sedan gäller att avgöra, om man skall vara med om att låta detta förslag, denna rätt för riksbanken gälla så länge Kungl. Maj:ts proposition begär eller så länge som herr Hamrin i sin motion föreslår, så vill jag uttrycka den meningen, att om man nu beslutar, att denna rätt för riksbanken endast gäller till den 30 april, då tror jag, att under hela denna tid det jämt kommer att vila oro över dessa förhållanden. När vi närma oss den 30 april, så skola vi omigen hava denna debatt. Jag tror icke, att förhållandena i nämnvärd mån ändrats från nu till den 30 april, och därför kan jag icke se, att det skulle vara till någon vinst att bara fatta ett beslut med den giltighetstiden. Om förhållandena ändrats, så att riksbanken anser sig kunna påbjuda inlösning av sedlar med guld, är det klart, att riksbanken gör detta, även om den har rätt att låta bli det. Jag tror icke, att man i detta fall har rättighet att säga, att riksbanken icke vill upphöra med att inlösa sina sedlar med guld längre än den anser oundgängligen nödvändigt. Jag har, herr vice talman, icke i någon mån

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

blivit övertygad av de talare, som talat emot detta förslag. Som frågan nu ligger, ber jag att få yrka bifall till bankoutskottets hemställan.

Herr Gustafsson: Herr vice talman! Riksbankens uppgift och verksamhet är, att i första hand tillhandahålla allmänheten och bankerna erforderlig tillgång på betalningsmedel samt tillgodose att landets betalningsförhållanden gentemot utlandet kunna effektueras. Vad är det nu, som riksbanksfullmäktige begära av sin principal riksdagen? Riksbanksfullmäktige hava kommit in till riksdagen, må vara i en hastig vändning, med begäran om att efter eget gottfinnande kunna bli befriade från skyldigheten att inlösa riksbankens sedlar med guld.

Hurudan har nu taktiken i denna fråga varit i landet alltsedan kriget utbröt? Jo, i början av augusti 1914 erhöll riksbanksledningen befrielse från skyldigheten att inlösa sedlar med guld. Denna suspension utsträcktes intill år 1916. Var det någon av herrarna, som märkte, att landet tog någon skada av att riksbanksledningen fick denna rättighet? Jag för min del har icke märkt det och tror inte heller, att det finnes många bland de andra av ledamöterna i denna kammare som ha märkt, att riksbanksledningen begagnade denna sin rättighet på ett ogrannlaga eller för landet skadligt sätt.

Nu säga våra nationalekonomer: Ja, men något måste göras för att nedbringa den höga prisnivån, vars verkningar vi alla känna. Då är det enklaste medlet att först låta guldet strömma ut så mycket som möjligt, helst i hundratals miljoner — det uttrycket har fällt inom bankoutskottet av en av våra nationalekonomer. Därefter är det vår skyldighet att se till, att vi få sedelstocken indragen med en eller två hundra miljoner kronor. Jag tror, att de i detta fall i viss mån kunna ha rätt. Men, mina herrar, nog är det väl bättre i detta fall, om man nu skall låta guldet strömma ut från riksbanken, att riksbanksledningen själv får ombestyras den saken, än att den stora svenska allmänheten skall ombestyras den? Det är inte säkert, att den eventuella fördelen därav kommer landet så väl tillgodo, om saken ligger i allmänhetens händer som om den ligger i riksbanksledningens.

Vidare ställer sig frågan sålunda: hur skulle det te sig, om vi ginge den andra vägen och viddroge en kraftig räntestegring? Det är givet, att denna i viss mån komme att hämma den utlåning som bankerna, även riksbanken, bedriva, men en sådan åtgärd komme att återverka på både industri och andra näringar, och om den skatteskraven, om jag så får kalla det, blir alltför kraftigt åtdragen, d. v. s. om diskontot höjes med några procent, tror jag visserligen, att man därigenom i viss mån skulle kunna stävja dyrtiden, men vad kommer det att ha för andra följder för landet? Tror man verkligen, att det blir möjligt för industrien att under sådana förhållanden fortsätta eller påbörja sitt arbete? Det har ju varit åtskilliga svårigheter under den tid, som gått — vi veta, hur det varit alltsedan januari — med arbetslöshet, strejker och lockouter. Inte är det väl lämp-

ligt att ånyo skapa en sådan situation, som man skulle åstadkomma, att det bleve en hel del arbetslösa i landet på grund av att industrien inte kan hållas igång, därför att den saknar driftkapital. Jag vädjar till herrarna att behjörta faran av en alltför långt gående taktik i den vägen.

För min del vill jag inte taga på mitt ansvar att avgöra, om fullmäktige ha i alla avseenden utnyttjat de möjligheter de haft, när det gällt riksbanksledningen. Det får riksdagen själv avgöra senare, när det blir fråga om decharge. Men jag vill säga, att vi ha ju år efter år under denna kristid som varit, givit dem decharge och understött den politik de fört. Vi ha icke förrän för helt kort tid sedan, d. v. s. alltsedan dessa nationalekonomer kommo fram med sina uttalanden i denna sak, känt någon sådan oro i luften, som nu kännes. Och jag får för min del säga, att jag känner mig icke övertygad om nationalekonomernas fullkomliga trovärdighet i detta avseende. Jag ber också, att vi var och en måtte begagna det sunnda förnuftet och tänka efter vad som är bäst i denna situation.

Det är för övrigt egendomligt, att kunna konstatera att i en sådan här situation, då vi ha en ny regering, som nyss tillträtt sin befattning, det är dess egna, som opponera sig. Det är också egendomligt, att det skall vara män ur olika led, som understödja regeringens proposition. Men det är nog så här i världen, att en sak kan te sig mycket olika, beroende på olika utgångspunkter. Jag för min del ser saken så, att jag tror det skulle vara gagneligt för landet, om denna kungl. proposition kunde bifallas, synnerligast då det ju inte skulle innebära någon skyldighet för fullmäktige att ovillkorligen begagna sig av denna rätt att vägra guldinlösning under hela den tid det här är fråga om, utan det endast skulle gälla en rättighet för fullmäktige att kunna suspendera sedelinlösningsskyldigheten.

Jag tror för övrigt, att även om herrar nationalekonomer nu kunde i ett tag få övertaga ledningen av riksbanken, de icke skulle våga ta på sitt ansvar, att det absolut säkert skulle gå, som de lovat från början. Det var så, att vi under utskottsbehandlingen av dessa frågor, frågade i en diskussion just den åsyftade nationalekonomen, vad som skulle göras, om guldskassan bleve tom. Då fingo vi till svar, att då skulle man låna guld. Ja, mina herrar, är det så, att jag skall låta tömma guldreserverna den ena dagen och skall gå ut och låna guld den andra, bör jag åtminstone veta dagen förut, var jag får låna guld, innan jag tömmer kassakistan, och av dessa skäl, mina herrar, ber jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag begärde ordet, herr vice talman, för att framställa ett yrkande, ett yrkande, som i sak sammanfaller med det som framstälts av friherre Adelswärd, men som formellt anknuter sig till den kungl. propositionen i stället för till den av herr Hamrin avgivna motionen. Jag tillåter mig sålunda yrka, att riksdagen måtte besluta, att »riksbanken må för tiden till och med den 30 april 1920 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.

(Forts.)

inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill giva anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar». Herr Hamrin har själv i andra kammaren nu i dag framställt samma yrkande och därvid vunnit understöd från olika håll. Då enda skillnaden mellan detta yrkande och utskottets förslag består i, att ordet september utbytes mot »april», har ju också varje kammarledamot möjlighet att bilda sig ett klart omdöme om vad detta yrkande innebär, någonting som icke är fallet med ett yrkande om bifall till motionen, då denna ännu icke här föreligger i tryck.

Jag skulle kunna nöja mig med vad jag nu anfört, men jag skall dessutom be att i några korta ord få angiva motiveringen för yrkandet. Jag skall avhålla mig från alla nationalekonomiska och bankpolitiska spekulationer och se frågan enbart ur riksdagsteknisk synpunkt.

Först ber jag då få uttala min förvåning över att inte bankoutskottet har behandlat den Hamrinska motionen. Denna motion avgavs vid samma tillfälle som den kungl. propositionen remitterades till utskottet. Den omfattar med både motivering och kläm endast ett tjugutal tryckrader i vårt vanliga riksdagstryck. Den borde sålunda enligt min mening ha upptagits till behandling vid det tillfälle, då utskottet fattade beslut i huvudfrågan. Nu har man försökt ersätta denna underlåtenhet från utskottets sida med uttalanden av enskilda utskottsmedlemmar. Det var en talare på Stockholmsbanken, som försökte i detta avseende referera något slags motivering. Men jag måste bestrida, att denna motivering kan tillerkännas samma värde som en motivering av utskottet, och det så mycket mindre som andra utskottsledamöter, som också stå för utskottsutlåtandet: förklarar sig icke ha samma uppfattning angående motionen som den herr Östberg givit uttryck åt.

Jag ber att i detta sammanhang också få säga, att jag finner det något förvånande, att regeringen försvagat sin framställning genom att förklara, att regeringen behandlat detta ärende endast rent expeditionsmässigt. Jag har nämligen den uppfattningen, att denna regering mer än andra borde ha varit kompetent att verkligen intaga ståndpunkt och utförligt motivera den. Såväl herr statsministern som herr finansministern ha ju båda varit bankofullmäktige och äro sålunda fullt förtrogna med riksbanksledningens principer och motiver och därför särskilt skickade att utförligt klarlägga dess ståndpunkt. I dag tog ju herr finansministern en mera bestämd position för och angav, att han personligen åtminstone vore fullt övertygad om att det förslag som Kungl. Maj:t framlagt, borde bifallas.

Det är svårt att, sedan riksbanksledningen på sätt som här skett, med understöd av Kungl. Maj:t, begärt rätt att få befrielse från skyldigheten att inlösa sedlar med guld, nu svara *nej* på denna begäran. Jag tror inte det vara möjligt att göra det. Därigenom komme ju riksdagen att övertaga ansvaret för riksbanksledningen, på ett sätt som det icke kan vara möjligt, att riksdagen önskar efter den sakbehandling, som den korta tiden och andra omständigheter medgivit för riksdagen

att ägna detta ärende. Jag kommer sålunda till det resultat, att det måste svaras *ja* på propositionen. Men då finner jag också, att det *ja*, som bör givas, bör icke på det sättet uttalas, så att det kan tolkas som en förbehållslös anslutning till riksbanksledningens politik, eller uttalas så, att riksdagen därmed fransäger sig möjligheten att inom den närmaste tiden verksamt kontrollerande ingripa. Därför finner jag ett bifall till utskottets hemställan, men med den begränsning i avseende å tiden, varom jag framställt yrkande, vara det riktigaste beslut som riksdagen för närvarande kan fatta. Därigenom får riksbanksledningen tillfälle att underkasta sina hittills intagna ståndpunkter en förnyad prövning och framlägga en programmässigt utformad motivering därför, innan riksdagen fattar beslut rörande en för *längre* tid gällande befrielse från skyldigheten till sedelinlösen.

Nu har man sagt här från vissa håll: »Ja, men då kommer ju oron att kvarstanna, och det blir ett nytt tillfälle, då riksdagen skall debattera och tvista om denna sak.» Jag tror inte, att oron försvinner, därför att riksdagen lämnar ifrån sig detta ärende med en på så lång tid lämnad fullständig frihet för riksbanksfullmäktige att besluta i saken, när riksdagen själv samtidigt förklarar, att bristande tid och andra omständigheter icke möjliggjort för riksdagen att närmare intränga i frågan. Jag tror, att oron blir mindre, om man ute i landet vet, att riksdagen kommer att senare återupptaga ärendet till förnyad prövning med en utförligare motivering och med större möjligheter att behärska sakspörsmålet. Detta förefaller mig vara större garanti mot oro än att nu skynda sig att expediera ärendet på de papper som föreligga, därför att man menar, att därmed dikussionen i ärendet skulle upphöra. Detta förefaller mig icke vara det riktigaste sättet. Och när en talare på Stockholmsbanken undrade, om det efter den diskussion som ägt rum här kunde vara till något gagn, att riksdagen vid ett senare tillfälle återupptar saken, och betonade, att de ekonomiska förhållandena skulle bli som svårast på våren, vill jag säga, att just efter den diskussion som förekommit med därunder yppade stridiga meningar och med hänsyn till den omständigheten, att våren innebär den för valutaspörsmålen mest krisartade tidpunkten, ur den synpunkten förefaller det mig att man kan hämta motiv för ett så begränsat beslut som jag föreslagit, med möjlighet för riksdagen att ånyo själv upptaga ärendet till behandling.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, herr vice talman, om bifall till det yrkande, jag i början av mitt anförande föredrog.

Herr Johansson, Johan, i Friggeråker: Herr vice talman! Som ledamot av bankoutsiktet har ju också jag haft tillfälle att taga del av denna kungl. proposition. Att meningarna rörande sättet i och för åstadkommande av förbättrade valutaförhållanden och ett stärkande av penningens köpkraft skola vara delade, är ju helt naturligt, alldenstund man går ut ifrån ganska olika utgångspunkter. Man kan därför tvista om huruvida den av fullmäktige i riksbanken föreslagna åtgärden att under en viss tid upphäva riksbankens skyl-

Om befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld.
(Forts.)

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

dighet att inlösa sina sedlar med guld, verkligen hade varit alldeles nödvändig. Och i detta hänseende verkar också den motivering, som fullmäktige ha anfört i sin framställning till regeringen, åtminstone på mig icke helt och hållet övertygande.

Det förslag, som framförts av professor Heckscher och som föranlett den nuvarande situationen, torde få betraktas såsom en ytterlig påtryckning på fullmäktige i riksbanken att ändra diskontot och ändra sin diskontopolitik och, såvitt jag förstår, torde det inte kunna bortförklaras, att fullmäktige fört en räntepolitik, som alltför mycket stått i strid med rådande ekonomiska förhållanden. Att det är ett samhälleligt intresse, att åtgärder vidtagas i och för en stabilisering av penningmarknaden, kan väl icke bestridas. Ett steg i rätt riktning för att vinna detta mål är ju att minska den utelöpande sedelstocken. Ehuru väl fullmäktige i riksbanken säga sig arbeta för en minskning utav sedlarnas mängd, medgiver likväl riksbanken de privata bankerna ett lägre diskonto vid rediskonteringen. En sådan åtgärd innebär, såvitt jag kan bedöma, rentav en anmaning till privatbankerna att öka sedelstocken och icke att minska den. Ett fortgående på den inslagna vägen beträffande returdiskontot tyder ej heller på någon allvarlig strävan att minska sedelutgivningen.

Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att framhålla såsom ett allmänt önskemål, att riksbanken mera än som skett och sker betjänade statens och de samhälleliga intressena, och det tyckes mig, som om åtskilligt vore att göra i detta avseende för vinnande av en bättre sakernas ordning, så att riksbanken ej alltför villigt ledes i en kurs, där den går storfinansens eller de enskilda privatbankernas ärenden. Den politik, som riksbanken för, har snart sagt lett in i en återvändsgränd. Att emellertid slå in på den vägen, att man faller undan för den gulduttagning, som professor Heckscher förordat, förefaller mig vara ganska riskabelt, och synes redan verka och komma att verka alltför häftigt; och efter allt att döma skulle ett obehindrat fortgående på den inslagna vägen leda till de mest allvarliga konsekvenser. Att här låta det enskilda vinstsyftet experimentera med vårt guldinnehav utan någon som helst planmässighet och detta särskilt i en tid, då riksbanken så väl kan behöva sin guldreserv för att stärka våra utländska betalningsmedel, kan icke vara välbetänkt.

Dessutom har jag inte kunnat gå med på en alltför stram diskontopolitik, enär om vi gå alltför hårdhänt fram på detta område, det skulle ytterst menligt inverka på hela vårt näringsliv och rentav leda därhän, att vi obotligt kanske skadade det hela.

Såväl med hänsyn till den nuvarande situationen som även och icke minst med hänsyn till det allmänna läget utåt anser jag därför att den befrielse som riksbanken i detta utomordentliga läge har begärt, gott kan försvaras. Fullmäktige ha ju under enastående förhållanden begärt fullt skydd för sin guld-kassa, och jag får, herr vice talman, med hänsyn till vad klokheten i detta fall bjuder, gå med på och erkänna, att detta skydd bör givas. Jag hemställer därför om bifall till utskottets förslag.

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! För min personliga del hyser jag den uppfattningen, att det ännu icke föreligger något sådant fall, som enligt 72 § regeringsformen ger Kungl. Maj:t och riksdagen rätt att upphäva riksbankens skyldighet att med guld inlösa sina sedlar. Detta får nämligen ske, endast där det med hänsyn till krig, krigslara eller svår penningkris prövas oundgängligen nödigt, och jag kan åtminstone för min del icke finna, att här föreligger en sådan penningkris för närvarande — trots all oro på det ekonomiska och finansiella området — att man kan säga, att det är oundgängligen nödigt att vidtaga den föreslagna åtgärden.

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.
(Forts.)*

Nu har visserligen herr Östberg gjort gällande, att vi under denna riksdag ha tillämpat en liknande bestämmelse i en annan lag så, att vi ha erkänt, att dessa förutsättningar förelegat, nämligen då det var fråga om en utsträckt sedelutgivningsrätt för riksbanken. Men därför att man i en mindre viktig fråga icke har varit så noggrann, följer därutav ingalunda, att man borde vara lika släpphänt för närvarande.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på en sak, som den ärade talaren kanske icke erinrade sig, nämligen, att grundlagen själf har givit en aldeles särskild bestämmelse om att dess stadganden skola tolkas med synnerligt stor stränghet, »efter ordalydelsen», och att man sålunda får akta sig för att vid tolkning av grundlagen ta sig en frihet, som man ansett sig kunna tillåta sig i fråga om andra lagar.

Jag vill slutligen påminna om ett annat fall, som nyligen inträffat här och där man icke så noga tänkte på saken. Var det inte för helt kort tid sedan som Kungl. Maj:t på riksbankens förslag kom in med en begäran, att riksbanken skulle befrias från skyldigheten att taga emot guld till det pris, som är bestämt i banklagen? Det var otvivelaktigt mer än egendomligt att komma in med ett sådant förslag, när man strax efteråt måste komma in med ett förslag, som går ut på att hindra att man tager ut guld ur riksbanken.

Jag kan följaktligen icke finna annat än att man icke får fästa alltför stor vikt vid vad som skett förut. Man har visserligen låtit vissa kristidsbestämmelser förnyas, men då man nu kommer till en verkligt stor fråga, på vilken hela vårt penningväsen beror, måste man naturligtvis vara mera försiktig.

Ehuru min ståndpunkt i denna fråga är den förut angivna, tillåter mig dock att i allra största korthet behandla frågan under förutsättning, att man anser — och jag kan mycket väl förstå, att den meningen kan göras gällande — att 72 § regeringsformen icke står hindrande i vägen för ett beslut i den föreslagna riktningen.

Herr finansministern gjorde gällande, att det är aldeles nödvändigt att befria riksbanken från inlösningskyldigheten för att vi skola kunna hålla uppe vår valuta i förhållande till utlandet. Jag vill säga, att jag har svårt att förstå denna argumentation, ty här har ju gjorts gällande — och det är väl tämligen antagligt — att om över huvud taget inlösningsplikts bibehållande skulle verka nå-

Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.
(Forts.)

got, skulle det väl bli så, att penningvärdet *stege* eller åtminstone icke fölle ytterligare inom vårt land, och detta bör ju icke i och för sig självt ha någon skadlig inverkan på den svenska valutans ställning till den utländska, utan snarare skulle det väl ha, jag vill visst inte säga ett avgörande, men väl alltid något inflytande i motsatt riktning.

Men herr finansministern ville till motståndarna mot den kungl. propositionen rikta den frågan: »Vad vilja ni göra för att uppehålla vår valuta?» Och jag förstår, att han tänkte på det förhållandet, att ha vi guld i riksbanken, kunna vi skicka ut guld, när en utländsk valuta, som vi vilja anskaffa, stiger för mycket, och då få vi den att sänka sig och alltså den svenska valutans att höjas. »Vad vilja ni göra, om vi inte ha denna guldkassa för att på det sättet inverka på valutafrågan?» Jag vill då tala om ett medel, som är mycket säkrare än att stärka guldkassan — ty den räcker inte länge: man skall *hämma importen*. Det är ett mycket bra sätt för att få den svenska valutans förbättrad. Detta hämmande av importen kan ske beträffande vissa varor på det sättet, att man utfärdar importförbud, ifråga om andra varor därigenom, att man genom tullar minskar lusten hos folk att importera så mycket av en viss vara, därför att den blir så mycket dyrare. Det är ett mycket säkrare medel. Vart kommer man *i längden* med några hundra miljoner kronor i guld, när man kan konstatera sådana företeelser, som att vi under ett enda år importerat för flera hundra miljoner kronor mera än exporten går till? Det kan ju var och en begripa. Det är ett palliativ, om man blott söker uppehålla riksbankens guldkassa. Det är ett palliativ, som kan hjälpa under någon kortare tid, men det är någonting, som omöjligt kan i längden råda bot för de olycksdiga verkningarna av en besinningslös import.

Sedan fäste herr finansministern uppmärksamheten på en annan sak, nämligen att om man nu icke upphävde inlösningsplikten för riksbanken, skulle dessa hajar eller vad vi vilja kalla dem — det kan ju vara bra att ha ett nytt namn i stället för gulascher — dessa hajar, som nu vilja förtjäna på olagliga manipulationer med det guld, som tagits ut ur riksbanken, komma att angripa och bestorma våra banker och taga ut stora tillgodohavanden — herr finansministern talade om, att det gäller 4 miljarder kronor. Därefter komma de att bära dessa uttagna medel till riksbanken för att taga ut guld, och så skulle de stackars bankerna stå utan några pengar, och då hade vi snart en stor kris och allting skulle gå i kras. Det var väl ändå en väl överdriven målning, ty för att taga ut det guld, som finnes i riksbanken, behöver man inte lyfta så stora tillgodohavanden i bankerna — det finns ju blott några hundra miljoner kronor i guld i riksbanken. Jag kan icke tro, att våra banker äro så svaga, att de icke, utan att näringslivet riskeras, kunna betala ut några hundra miljoner kronor. Man tar väl icke ut allt på en gång, utan det kommer att taga någon tid. För dem, som hava depositioner, fordras någon uppsägningstid, och skulle det verkligen bliva någon fara i den vägen, att våra kreditförhållanden skulle rubbas genom att det funnes en massa sådana

landsskadliga människor, som ville handla på angivna sätt, då hava vi *andra* medel för att hindra en dylik olycka och behöva rakt icke använda det nu ifrågasatta medlet.

För min del anser jag saken ligga så, att man egentligen skulle kunna göra vare sig det ena eller det andra, bibehålla inlösningsplikten eller upphäva densamma. Jag tror, att det kan gå bra med att ha det kvar som det är, om man blott vidtager en måttlig diskontoförhöjning, och vi skola hoppas, att en sådan kommer till stånd. Det kan gå bra med att låta det vara som det är, men det kan också gå bra, om man upphäver inlösningskyldigheten. Finansministern talade om, att i Danmark och Norge är denna inlösningskyldighet upphävd. Men har finansministern hört, att den danska och den norska valutan vunnit på detta? Jag tror, att det snarare är så, att den danska och den norska kronan står lägre än den svenska. Vi hava haft inlösningsplikt för riksbanken, och vår valuta har stått högre än den danska och den norska, trots det att inlösningskyldighet i dessa länder icke förefunnits. Jag kan således icke finna, att detta argument betyder något, utan enligt min åsikt kan det gå bra för sig att göra det ena eller det andra. Ty resultatet beror på någonting helt annat, mina herrar. I detta avseende instämmer jag med friherre Adelsvärd. Jag kan varken ge de praktiska bankmännen rätt eller dessa lärda nationalekonomer rätt. Jag tror, att bägge parterna delvis missata sig med avseende å följderna av de från olika håll föreslagna åtgärderna. Jag tror däremot, att saken beror på en massa omständigheter. För oss här i landet beror vårt penningväsen för närvarande först och främst på det förtroende, som man hyser för riksbanksledningen. Har man en ledning i riksbanken, som är skicklig, men icke nog därmed, utan som också åtnjuter förtroende i landet, då reder man sig utmärkt bra genom att bibehålla förhållandena sådana de nu äro med avseende å riksbankens inlösningskyldighet, men man kan också utan risk befria riksbanken från denna skyldighet. Har man däremot icke en riksbanksledning, som åtnjuter detta förtroende i landet, hjälper varken det ena eller det andra. Jag kan för min del icke undgå att, med all aktning för den ledning, som för närvarande finnes i riksbanken och med all personlig uppskattning av densamma, här konstatera, att denna ledning enligt min mening icke äger landets förtroende.

Herr talman, jag ber att få yrka avslag på den kungl. propositionen.

Herr Ö r n e: Herr vice talman! Statsrådet och chefen för finansdepartementet hävdade i sitt anförande, att vårt ekonomiska liv här i Sverige icke kan ordnas utan hänsyn till förhållandena i andra länder. På samma sträng spelade också min ärade vän herr Johan Östberg, ehuru efter sitt speciella temperament.

Jag vill då ställa den frågan: Är det icke så, att vi väsentligen hava under denna kris lyckats ordna våra förhållanden utan något absolut beroende av förhållandena i främmande land? Vi hava icke behövt följa med vare sig Ryssland, Österrike eller Tyskland på vä-

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.
(Forts.)*

gen mot den fullständiga upplösningen och bankrutten. Vi hava till och med, tack vare den guldpolitik och en del andra åtgärder, som vi hava tillämpat tidigare, här i Sverige kommit i ett väsentligt mycket bättre läge beträffande våra valutaförhållanden än våra närmaste grannländer, som dock tidigare under krisen i många avseenden voro gynnade framför Sverige i fråga om varutillförsel. Jag tror icke — det skall jag be att på det bestämdaste få betona — att vi nödvändigtvis behöva följa med i en allmän katastrof. Vi hava förmåga att, om vi sköta oss på bästa sätt, hålla oss mycket mer utanför en sådan nedgång, än som i det populära föreställningssättet antages. Åtminstone kunna vi göra det beträffande vårt inre penningvärde.

Det påpekades i går vid det möte, som då hölls, att i början av förra århundradet lyckades Frankrike hela tiden hålla en sedelvaluta, som var likvärdig med den metalliska, under det att valutan i England sjönk och råkade i en fullständig oreda. Och dock förde Frankrike krig mot hela världen vid den tiden. Detta exempel säger mycket mer än aldrig så långa teoretiska utredningar.

Statsrådet påpekade också, att riksbanken har andra uppgifter än att upprätthålla valutan. Ja, såvitt jag vet, är det ingen som har förnekat, att riksbanken är till för att sköta vår betalningsmedelsförsörjning. Men en av huvuduppgifterna — och jag kan säga, att det är så gott som den enda uppgiften — är att upprätthålla vår valuta både inåt och utåt. Detta erkändes också härom aftonen i nationalekonomiska föreningen av bankdirektör Rydbeck, som för övrigt sympatiserar med bankofullmäktiges politik i nu förevarande avseende.

Jag vill framhäva mina alldeles bestämda tvivel gentemot den teori, som herr statsrådet på fri hand skapade, då han påstod, att det icke skulle utöva någon inverkan på valutans ställning gentemot andra, om guldut utfördes av enskilda. De skulle då kunna föra det till ett ställe, dit det icke var lämpligt att föra det. Jag vill då fråga: Är det någon enskild, som är så litet mån om sin egen ekonomiska välfärd, att han icke skickar sitt guld, om han har något, till det ställe, där han får den mesta betalningen för det? Men det stället är just det, där vår valuta behöver mest förbättras.

Om det nu är så, att riksbanken ovillkorligen behöver taga hand om denna sak, varför lägger man då icke hela vår varuexport under riksbanksledningen? Det skulle betyda precis detsamma i realiteten, ty guldet är ju, när det föres ut ur landet för att tjäna som betalningsmedel, ingenting annat än en vara. Att ifrågasätta något sådant, tror jag icke ens de på riksbanksledningen mest troende våga sig på.

Herr statsrådet frågade med stor emfas gentemot talaren på Göteborgsbanken, om man icke borde tänka på de stora arbetarmassorna, som icke hade det lika lätt som statstjänstemännen, vilka eventuellt kunna processa sig till sina löner av statsverket. Jag vill för min del försäkra herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att det är huvudsakligen och kanske uteslutande av intresse för arbetarklassen och för folkets stora massa i det hela, som jag för min del be-

stämt tar avstånd från en alltjämt fortgående försämring av vår valuta. Visserligen kan ju arbetarklassen figurligt talat leva på växlar lika väl som den enskilde kan göra det, men, herr statsråd, det kommer en tid, då detta icke längre går, utan då kraschen kommer oerhört mycket hårdare, än om man försökt nu, medan tid är, att i all försiktighet avveckla den.

Om befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld.

(Forts.)

Mot de övriga talare, som här hava yttrat sig i dag, skall jag på grund av den långt framskridna tiden icke ingå i någon replikföring. Jag kan dock icke underlåta, att, då friherre Adelswärd gjorde den lustiga frågan, om man kanske skulle kunna få varorna gratis, ifall man helt och hållet drog in sedlarna, svara honom med en motfråga: Tror icke friherre Adelswärd, att brännvinet skulle kunna säljas alldeles gratis, om man gjorde litermättet oändligt litet, Jag tycker, att dessa två frågor kunna smälla ungefärligen lika högt.

Vad gäller den sak, som här är före? Jag tror, att man kommer ifrån det egentliga ämnet, om man här alltför mycket försöker att utveckla penningteorien och ränteteorien. Det hela ställer sig egentligen ytterligt enkelt. Det gäller här att tillämpa en satsbestämelse i lagen, till vilken man har kommit på grund av månghundraårig erfarenhet, nämligen att hålla våra sedlar uppe i deras guldpåret. Detta, mina herrar, och ingenting annat gäller det vid detta tillfälle. Skola vi öppna slussportarna? Skola vi göra det möjligt att sänka vår valuta hur mycket som helst under det metalliska värdet, eller skola vi sätta ett absolut hinder för detta genom att avslå den kungl. propositionen? Det är *den* frågan, som här i dag föreligger. Jag kan icke finna annat än att det i hög grad stöter på det löjliga, då man i ett tidningsorgan, som står mig synnerligen nära, med en viss moralisk förtrytelse talar om den spekulation, som skulle främjas, därigenom att jag har ställt mig på linjen avslag på den kungl. propositionen, nämligen spekulationen i riksbankens guld. Jag vet inte riktigt, hur den person är konstruerad, som verkligen kan försöka suggerera sig själv och andra med en så fullkomligt innehållslös fras som denna. Är det icke just så, att uttaget av guld är, såsom jag hade äran påpeka i remissdebatten, den regulator, som skall hålla sedlarna lika med guld? Då riksbanken sköter sig så, att sedlarna gå ner i värde, finns det ju icke något annat medel än att taga ut guld. Hur i all världen kan man säga, att det på något sätt är moraliskt orätt att göra detta? Tvärtom är det väl så, att denna spekulation verkar till att hålla värdet på våra sedlar uppe och hålla varupriserna nere. Det är ju dock icke guld, som spelar någon roll för svenska folket. Guld har en högst supplementär betydelse. Det är varorna, mina herrar, som vi skola försöka att hålla priset nere på. Om en guldspekulation kan åstadkomma, att varupriserna hållas nere, om den syftar däråt, vad i all världen finns det då från moralisk eller annan synpunkt att invända mot en sådan spekulation!

En spekulation av ett verkligt otrevligt slag kan däremot verkligen befaras, om den kungl. propositionen bifalles. Nu har det kom-

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

mit ut en del guld, icke så synnerligen mycket, men dock något, i marknaden och något finns kanske ute förut. De av herrarna, som varit i kontakt med det ekonomiska livet under krisen, veta alltför väl, att det icke fanns någonting så fjärran från användbarhet för fyllandet av mänskliga behov, att det icke kunde göras till föremål för spekulation under denna kris. När man nu stoppar möjligheten att erhålla guld, och allmänheten har fått klart för sig, att detta sker, därför att sedlarna icke stå i sitt fulla guldvärde, kommer naturligtvis det utsläppta guldet att byta värde till ett pris över sedelvärdet. Man kommer kanske att betala en 13 till 14 kronor i sedlar för att få en guldtia. Det skulle, säger jag, icke förvåna mig, om man komme dithän. Huru föga förnuftig, jag vågar säga rent idiotisk, en sådan spekulation än är, under förutsättning att guldinlösningsförbudet blir kortvarigt, kunna herrarna dock vara säkra på, att det finns tillräckligt mycket folk, som har spelarandan i blodet för att ge sig in på sådana spekulationer. Men huru genant kommer icke detta att bliva för Sveriges riksbank, om det verkligen kommer att bedrivas en guldhandel, där guldet står högre än sedlarna!

Vad är det nu för faror som hota oss, om vi avslå den kungl. propositionen? Det har redan framhållits, att rusningen helt säkert kommer att upphöra. Tro herrarna verkligen icke, att det kommer att gå på samma sätt i detta fall, som det gjorde, då varutillförseln öppnades till landet och ransoneringen upphävdes? Då det kom ut ett rykte att en vara skulle ransoneras d. v. s. hållas tillbaka, rusade priset i höjden — i hemlighet, om det fanns ett officiellt maximipris på varan — och folket stod i långa köer för att få något, men så snart förhållandena blevo så ordnade, att man kunde garantera var och en hans rättvisa andel, eller så snart det infördes så mycket, att man kunde lämna ut varor till dem, som ville hava dem, blev rusningen icke så synnerligt stor, fastän skafferierna voro tomma. Det kommer helt säkert att bliva så, att när man vilken dag som helst kan få detta guld, som man tror vara bättre än sedlar, så kommer man tillbaka till förhållandena dagarna före framläggandet av den kungl. propositionen. Då skulle vi behöva hålla på till nästa riksdag, innan någon verklig fara för riksbanken komme att uppstå. Den fara, som statsrådet framhöll, nämligen att folket skulle taga ut alla sina tillgodohavanden i bankerna och komma till riksbanken och begära att få dessa tillgodohavanden utväxlade i guld, är ungefärligen lika sannolik, som att ett visst livförsäkringsbolag skulle göra konkurs, därför att alla dess försäkringstagare doge på en och samma dag. Härvidlag verka icke några sådana lagar, att något dylikt är möjligt. Jag får säga, och står för det också, att det är fullkomligt icke blott omöjligt utan även otänkbart, att något sådant skulle kunna ske, om riksbanken i tid tillämpar den rätta räntepolitiken.

Det finns ränteförhöjningens väg att gå. Den måste framtingas, därest den kungl. propositionen avslås. Jag erkände i mitt anförande vid remissdebatten, att denna ränteförhöjning naturligtvis kan hava sina olägenheter, olägenheter, som dock äro oerhört mycket överdrivna

i den vanliga diskussionen. *En* risk föreligger onckligen, mina herrar, jag ser den fullkomligt klart. Såsom herrarna veta, har under kristiden aktiebelåningen i de enskilda bankerna stigit till en rent fenomenal höjd. När räntan stiger, sjunker ju automatiskt värdet å aktier och liknande papper, och helt naturligt kan det vid en mycket kraftig ränteförhöjning uppstå en del svårigheter, om bankerna hava belånat dessa väldiga aktieposter till ett belopp, efter vad det allmänna ryktet säger, uppgående till miljarder, till särskilt högt värde. Det kan också bliva den svårigheten, att en del företag, som nu gå uteslutande därför att de äro i tillfälle att göra sig till godo en oavbruten prisstegring, komma att upphöra, men vi hava ju utan att laga allvarlig skada gått igenom värre saker än så. På sista tiden har det ramlat åtskilliga företag här i landet. Jag tror, mina herrar, att vi kunna slå oss för våra bröst och säga, att det ekonomiska livet har blivit åtskilligt mycket sundare, fastän dessa företag gått över ända och fastän fallissemangen för åtskilliga ha varit förenade med smärt-samma personliga erfarenheter.

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*
(Forts.)

Till slut ber jag att få säga några ord med riktning direkt till statsrådet och chefen för finansdepartementet. När kriget bröt in över Europa, så uppstod ju, såsom vi alla veta, en stor oro även i vårt land. Vi voro alldeles oförberedda på de många svårigheter, som ett världskrig skulle medföra. Vi hade icke våra finanser inrättade på ett sådant sätt, att de kunde motstå de speciella krav, som situationen i världen då ställde på dem. Följden blev, som alla veta, en svår oreda i finanserna. Den oredan är nu avhjälpd, och jag tror, att representanter för alla partier här i kammaren skola ge mig rätt i, då jag säger, att den nuvarande finansministern har en mycket stor förtjänst, kanske rentav den uteslutande förtjänsten av att vi hava råkat in i lyckligare finansiella förhållanden. De medel, som herr finansministern har använt därvidlag, hava å ena sidan varit sparsamhet, men å andra sidan också någonting som kallas för skatteskraven. Det har förekommit här under de två föregående riksdagar, jag har suttit här i kammaren, liksom också under den nuvarande, ständiga klagomål över de oerhörda skatter, som finansministern pålägger. Jag kan icke neka till att för den enkle medborgaren, som är tjänsteman och följaktligen icke kan skjuta över denna skattebörd på några andra, utan måste bära den helt och fullt, känns den ganska tung, även om man är fullkomligt ense med herr finansministern därom, att hans förslag ha varit de riktiga, och man har hjälpt honom att få dem igenom. Nu vill jag säga: Är det icke så, att de bördor, som en ränteförhöjning kommer att pålägga den svenska folkhushållningen, äro fullständigt minimala, även om ränteförhöjningen blir hög, gentemot de bördor, som herr finansministern har pålagt oss för att få svenska statens finanser i ordning? Jag tror, att man vågar det påståendet. Vad som här fordras är att vi i riksbankens ledning får samma fasta hand, som vi haft inom finansdepartementet under de senaste åren. Vi behöva en man, som verkligen sätter sig före att rädda Sveriges valuta och hålla sedlarna inlösliga och som inte är

Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.
(Forts.)

rädd för att av svenska folket fordra de — för övrigt relativt små — offer, som krävas, för att man skulle kunna göra detta, och som verkligen är i stånd att lära svenska folket, att dessa offer äro oändligt obetydliga emot om det skulle drivas till den punkt, på vilken Sveriges penningväsen stått vid ett par föregående tillfällen, då man måste genomföra en myntrealisation med allt det oerhörda elände, som följer i släptåg med en sådan.

Herr vice talman, jag ber att få yrka avslag på den kungl propositionen.

Herr S w a r t z: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke besvära kammaren med något försök att ytterligare rikta de finanspolitiska och valutapolitiska synpunkter, som kunna läggas på denna sak. Det har varit tillräckligt många och även tillräckligt stridiga uttalanden i den vägen här för att hos mig befästa den uppfattning, som jag haft från begynnelsen, att riksdagen sannerligen icke är någon församling, som är lämpad att dirigera en riksbankspolitik. Jag skall däremot försöka se saken något praktiskt, huru det skulle komma att ställa sig, om det ena eller det andra yrkandet, som här blivit framställt, skulle bliva riksdagens beslut.

Den siste talaren frågade mot slutet av sitt anförande, vilka faror som väl kunde uppstå genom ett avslag å den kungl. propositionen. Han — och även den honom nästföregående talaren — gav, såvitt jag förstår, ett ganska klart uttryck åt den *egentliga* faran, den *största* faran, som i detta avseende hotar. Den faran är, enligt min mening, att riksbanksledningen följer de mycket bestämda anvisningar om att avgå, som av de båda talarna gävos. En bestämd förklaring från dessa talares sida, att riksbanksledningen saknar landets förtroende, understruken av ett beslut från riksdagens sida om avslag på den framställning, som riksbanksledningen har gjort, kan icke gärna tolkas på mer än ett sätt och kan icke få mer än en enda påföljd. Jag vill nu för min del ingalunda säga, att riksbanksledningen har något mitt odelade förtroende. Jag anser, att riksbanksledningen i åtskilliga avseenden gjort sig skyldig till, lindrigast sagt, underlåtenhetssynder, som, om de icke hade begåtts utan i tid ersatts av vissa åtgärder, kanske hade kunnat hindra den nuvarande situationen från att vara så pass svår och tillkrånglad som den är. Å andra sidan vågar jag icke ta på mig att lägga all skuld för det nuvarande tillståndet på dessa områden på riksbanksledningen. Det har sannerligen nog icke varit lätt att under så nya och svårartade förhållanden, som de senaste årens tilldragelser hava medfört, sköta en riksbankspolitik på ett riktigt sätt. Det är utan allt tvivel mycket lättare att kritisera därvidlag än att dirigera. Således vill jag som sagt icke lägga all skuld på riksbanksledningen; men å andra sidan vill jag bestämt förklara, att jag har den uppfattningen, att den i åtskilliga avseenden har brustit. Under sådana förhållanden skulle man ju kunna säga, att det är mycket naturligt, att man

önskar en ny ledning så snart som möjligt. Ja, vore förhållandena alldeles lugna och normala, skulle man kunna säga, att en sådan konklusion vore den riktiga, men att göra ett ombyte under sådana tider som de nuvarande, under så upprörda förhållanden och under den stämning, som av olika anledningar blivit uppjagad, att under sådana förhållanden göra ett ombyte eller rättare sagt framkalla en avgång av dem, som nu sitta i ledningen, utan att alls hava klart för sig, vilka man skall sätta i stället, eller om man över huvud taget kan få några som äro bättre, synes mig vara mycket oförsiktigt.

Jag skulle vilja fråga herrarna, hur ställningen kan komma att bli. Nekar man nu den nuvarande riksbanksledningen det vapen, det medel, som den anser vara nödvändigt för att hindra påföljden av ett, låt vara möjligen teoretiskt riktigt resonemang men i praktiken utan allt tvivel ganska olyckligt tilltag från en nationalekonoms sida, om man hindrar riksbanksledningen, säger jag, att använda sig av detta medel som den anser nödvändigt för att sätta stopp för de följder, som just samme nationalekonom i går, efter vad som står i tidningarna, förklarat sig anse böra så snart som möjligt upphöra — han har enligt tidningsreferatet uttalat, att han hoppas, att rusningen skall med det snaraste upphöra — är det då möjligt att få denna rusning att upphöra genom att tala förstånd med folket? Det brukar icke vara så lätt, sedan man en gång jagat upp lidelserna och jagat upp vinstbegäret, att komma och säga, att det egentligen bara var teorier och att förtjänsten ej blir stor, om man följer de anvisningar man lämnat. Jag tror icke, att det är så lätt att på den vägen komma fram. Vad finns det då för väg? Ja, det finns väl ej någon annan väg än att för tillfället stoppa inväxlingen av sedlar mot guld. Vi äro ej ovana vid en sådan åtgärd hos oss. Den har ju existerat förr; riksdagen har fattat beslut därom, och så har det pågått under några år utan att väcka det allra ringaste uppseende och utan att på något vis framkalla sådana farhågor, som man nu hör talas om. Jag är fullkomligt övertygad, att det hade gått precis på samma sätt nu, om åtgärden hade fått vidtagas i lugn och ro; men när nu en gång stämningen är uppjagad, såsom den blivit, tror också jag, att det var oförsiktigt, minst sagt, av riksbanksledningen att taga itu med saken på detta sätt, ty så stor var icke faran, att man ej hade kunnat finna andra utvägar. Emellertid, som saken nu ligger, tror jag, att det behövs detta extraordinära medel för att sätta stopp för gulduttagen. Hur ställer det sig då, om den nuvarande ledningen avgår, för den nya ledning, som kommer i stället, ifall man kan få någon? Ty det blir naturligtvis mycket svårt att kunna få några personer, som vilja åtaga sig att träda in just under ett sådant kaos och med den ställning, som nu blir följden av riksdagens eget beslut. Men om man skulle finna en sådan ledning, vad kommer den in i för situation? Jo, den kommer i en situation, som den icke själv skapat. Den kommer i den situationen antagligen, att, om rusningen fortgår, det

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

icke finns något annat medel att få den att upphöra än just det-samma, som förvägrats den nuvarande ledningen. Är man mer hågad att medgiva ett sådant medel åt en ny riksbanksledning? Kan den nya riksbanksledningen verkligen redan från början göra sig mer säker om förtroende i landet än den gamla, som just förlorat förtroendet i landet på grund av ett likartat förslag? Det synes mig vara ett något riskabelt sätt. Alldeles oavsett vad man tänker om det ena eller andra, det riktiga i detta medel eller icke, får jag säga, att såsom förhållandet nu ligger, ser jag för min del mycket större fara i att avslå vad som begärts än att bifalla det-samma.

För övrigt tror jag, att vi kunna vara alldeles på det klara med, att en diskontoförhöjning utan tvivel kommer att äga rum. Nå, men det är just denna diskontoförhöjning, vederbörande velat framkalla genom att råda till en sådan åtgärd, som haft till effekt denna rusning. Å andra sidan vill ju vederbörande upphovsman själv, att rusningen skall upphöra. Om man då ger riksbanksledningen vapen i händerna till att stoppa denna rusning och å andra sidan har klart för sig, att avsikten med rusningen kommer att uppnås, kan jag icke förstå, varför man skall motsätta sig att ge riksbanksledningen detta vapen. Gör man det icke, tager man på sitt ansvar vad som blir följderna däraf; även om icke följderna blir ombyte av riksbanksledning, utan den gamla ledningen sitter kvar, är det alldeles tydligt, att något från den ledningens sida måste göras, ty den kan icke låta det pågå utan vidare, såsom det nu är. Vad kommer den då att göra? Jag kan icke se annat än att den antagligen griper till en högst betydande och väldig diskontoförhöjning. Ty icke skall man tro, att efter förespeglningar om 45 procents vinst på guldet någon skall låta sig återhållas, därför att diskontot höjes högst till 7 %, utan det kommer antagligen att höjas än mer; det ligger åtminstone mycket nära till hands, att riksbanksledningen kommer till sådant resultat, att den griper sig an med denna sak. Den kan ju alltid skylla på riksdagen; den vidtager icke åtgärden på sitt eget ansvar. Den kan ju säga: Vi ha icke fått det vapen, vi begärde och som vi måste ha, om vi skola vinna något resultat. Då kunna vi icke göra på annat sätt än att vi skruva till så hårt; det är icke vårt fel utan riksdagens.

Jag får för min del säga, att ett sådant ansvar vill icke jag påtaga mig. Vi kunna icke överskåda följderna av ett sådant tillvägagångssätt. Då jag befarar, att detta kommer att medföra följderna av den mest svårartade och ingripande beskaffenhet på alla områden, kan jag icke taga ansvaret att vara med om en sådan sak. Och jag måste säga, att det förefaller mig något egendomligt att, om man deklarerar, att man ej har något förtroende för en riksbanksledning av sju personer, av vilka riksdagen själv har utsett de sex, de flesta riksdagsmän eller åtminstone sådana som suttit i riksdagen, och för vilka man har förtroende annars — anser man icke, att sådana personer kunna sköta sig så, att de mot-

svara landets förtroende, tro herrarna då verkligen, att landet får större förtroende för en riksbanksledning, som består av 380 riksdagsmän? Då först kommer man att anse, att det är riktigt på tok.

Vad nu tillsättningen av riksbanksledningen beträffar, vill jag till sist säga, att det är utan allt tvivel ett problem av mycket viktig och betydelsefull beskaffenhet. Jag anser för min del och jag säger rent ut, att det sätt, varpå riksbanksfullmäktige utses, nämligen till största delen av riksdagen själv, icke är ett sätt, som betryggar en sakkunnig ledning av riksbanken, och det är det sättet som jag i första rummet måste tillskriva det sviktande förtroende inom landet, som kommit riksbanken till del. För några år sedan hade jag tillsammans med en numera bortgångne kamrat i kammaren väckt en motion om förändrat tillsättningsätt. Vårt förslag gick ut på att åt en ständig delegation, utsedd av Kungl. Maj:t och riksdagen eller annorledes, skulle i större eller mindre mån uppdragas den befogenhet med avseende å riksbankens förvaltning och revision, som för närvarande utövas av riksdagen själv, dess bankoutskott eller de för utseende av riksbanksfullmäktige ävensom av revisorer vid avdelningskontoren av riksdagen valda elektor. En sådan delegation skulle helt visst bliva bättre rustad att under känsla av ansvar och med full kontinuitet handhava hithörande angelägenheter än vad med direkt ingripande från riksdagens sida kan förutsättas bliva fallet. Särskilt synes det mig ligga en god garanti för en riktig sammansättning av en dylik delegation däri, att en stor del av densamma skulle utses av Kungl. Maj:t. — Nå, förslaget föll, bland annat därför att det inom riksdagen sades: Icke kunna vi lita på Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t är naturligtvis icke en bit bättre än vi; vi begripa den saken minst lika bra som Kungl. Maj:t. — Jag hade då och har fortfarande den övertygelsen, att, Kungl. Maj:t må vara vilken som helst, så har han dock på grund av sitt ämbete skyldighet och alldeles speciell anledning att se till, att de platser, som Kungl. Maj:t tillsätter, bli på möjligast bästa sätt tillsatta, så att sakkunskapen blir tillgodosedd. Jag för min del är övertygad, att, om uppdraget att utse riksbanksledningen lämnats åt en delegation av angiven art, riksbanksledningen fått en sammansättning, som måhända hade kunnat förhindra en del missgrepp och som i alla fall skulle varit av den betydelse, att man icke behövt säga, att den riksbanksledningen saknade landets förtroende. Jag vill önska och kan icke tänka annat än att denna fråga kommer att tagas upp igen. Vad som nu hänt och som vi äro mitt uppe i visar nödvändigheten av att giva en mycket fastare sammansättning och en fastare grund för riksbanksledningen att stå på än för närvarande.

Under tiden tills detta kan ske, kan jag icke annat än sluta detta mitt anförande med uttalande av den varmaste och livligaste förhoppning, att det val av riksbanksfullmäktige, som snart förestår, måtte ske icke i partipolitikens utan i sakkunnighetens tecken.

För min del ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.*

(Forts.)

Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.

(Forts.)

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman! Då den siste ärade talaren framställde denna fråga som en kabinetsfråga för bankledningen, så visar detta, att man har betydligt överdrivit betydelsen av de händelser, som inträffat. Hade regeringen icke släppt fram bankledningens framställning genom sin proposition till riksdagen, hade frågan aldrig tagit sådana dimensioner.

Jag råkade i mitt förra anförande säga, att jag ansåg, att regeringen i denna fråga fullständigt hade tappat huvudet, men fick av herr finansministern till svar, att han icke trodde, att jag hade hittat det. Nej, mina herrar, det har jag icke gjort, men det kanhända beror på, att regeringen icke har något huvud, eller rättare sagt, att den har lika många huvuden, som det finnes statsråd. Att döma av finansministerns anförande i söndags kväll är det inte uteslutet att det förhåller sig på det sättet. För övrigt vill jag konstatera, att finansministern icke med ett ord motsagt min uppfattning, att denna fråga icke blivit behandlad på ett sätt som överensstämmer med grundlagens bud. Vad herr Johan Östberg däremot anförde kan heller icke sättas i jämförelse med detta. Ty först och främst då riksdagen tidigare i år beslöt en fortsatt sedelutgivning, så berodde detta därpå, att denna rättighet gavs åt riksbanken år 1918 på ett år i sänder, och det var i år liksom i fjol endast fråga om att förlänga detta tillstånd. Sedelutgivningsrätten motsvaras av en skyldighet att draga in överskottssedlar till riksbanken, men det har icke kunnat ske i den utsträckning, som varit behövt, utan man har funnit sig tvungen att gå in på den ökade sedelutgivningsrätten även nu. Dessutom vill jag framhålla, att det stadgande om sedelutgivningsrätt, som herr Östberg åberopade, icke står i grundlagen utan i lagen om riksbanken, en lag som riksdagen när som helst kan ändra. Men detta stadgande om vissa villkor för suspension av skyldigheten att i guld inlösa sedlar står i grundlagen, och den tror jag, att vi böra upprätthålla, ty den är det säkraste värnet mot alla äventyrligheter.

Herr Juhlin, Malcolm: Herr vice talman, mina herrar! Då jag varit närvarande i utskottet vid behandlingen av denna proposition, må det tillåtas mig att säga några få ord.

Den strid, som nu tillspetsat sig här i riksdagen och sedan en längre tid pågått i tidningspressen, är ju ingenting annat än en strid mellan de teoretiska nationalekonomerna och mera praktiska nationalekonomer. Det är väl fråga om, huruvida icke, då riksdagen befriade riksbanken från att köpa guld, detta var en åtgärd, som i hög grad påverkats av de teoretiska nationalekonomerna. Numera tror jag, att man skulle vara rätt belåten, om man hade haft större guldkassa till sitt förfogande. Då beslutet fattades, avsåg man givetvis att i stället för guld få in varor, som voro nödvändiga för folkhushållningen; och om den saken är ju ingenting annat än gott att säga. Men man misslyckades, såsom vi veta, och vi fingo i stället en stor utländsk behållning, som i

närvarande stund är av mer eller mindre värde. När nu arbetet på att få guldexporten frigiven misslyckats — varken riksbanksfullmäktige, regeringen eller riksdagen har velat lyssna till detta — övergick man i sin desperation till att angiva, vad som för ögonblicket var möjligt, och det var att använda guld, presentera sedlarna och få ut guld i den inhemska rörelsen, med andra ord, lägga på kistbotten, för att därigenom få sedlarna att växa i värde, enligt en framstående nationalekonoms förslag.

Frågan om den guldpolitik, som riksbanksfullmäktige fört, är en fråga av så invecklad art och beskaffenhet, att jag tror, att vi beträffande densamma allesamma äro kvacksalvare. Bankoutskottet har verkligen sökt att få ett fast grepp på frågan och bilda sig ett omdöme om, huru man i föreliggande fall bör handla. Vi inbjödo därför en nationalekonom, en praktisk bankman, chef för ett större penninginstitut, och även chefen för riksbanken att hålla föredrag för oss, och vi hade då tillfälle att så gott vi förstodo utfråga dem om ställningen. Men jag kan icke säga, att vi voro klokare, då vi slutat dessa förhandlingar än vi voro förut. När vi frågade nationalekonomen professor Wicksell huru han trodde, att de åtgärder han rekommenderade för att få ned pris-sättningen inom landet — han yrkade som bekant på att frigiva guld och släppa ut det ur landet — skulle komma att verka i praktiken, så hade han intet råd att giva, utan han ville i stället höra vårt omdöme som lekmän om saken. Jag för min del kan icke fatta, huru den åtgärd, som här föreslås för att få ned de nuvarande höga livsmedelsprisen, nämligen att höja diskontot, verkligen skall kunna befördra denna sak. Det skulle kunna gå för sig, om det funnes god och riklig tillgång på nödvändighetsvaror här i landet och i världen i övrigt. Men då varutilgången är knapp, kommer en diskontoförhöjning alldeles givet att ha till följd, att de, som ha någonting att sälja, lägga på varan den högre kostnad, som de måste vidkännas för att producera den, alldestund de i varje fall få sälja så mycket de kunna producera. Det är en åtgärd, som varje praktisk affärsman känner till och som tillämpas och kommer att tillämpas här i landet och för övrigt i hela världen, till dess vi genom arbete lyckats återställa jämvikten i världen.

Det är sorgliga förhållanden, under vilka vi leva, men jag tror icke, att någon av de åtgärder, som här föreslås, vare sig att släppa ut guld ur landet eller fortsätta med att låta allmänheten plocka ut det ur riksbanken, i något avseende kan upphjälpa vår ekonomiska ställning. Jag vill icke uttala mig om lämpligheten av att försöka trumfa igenom denna proposition i så hastigt tempo som skett, men på samma gång vill jag säga, att redan innan professor Heckschers artikel blev synlig i tidningarna riksbanksfullmäktige funderat på att av riksdagen begära det tillstånd, om vilket vi nu diskutera. Men det är möjligt, att åtgärden påskyndats just till följd av de händelser, som inträffat på grund av hans uppmaning till allmänheten.

Om befrielse
för riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld.

(Forts.)

Såsom saken ligger, ser jag den på samma sätt som herr Swartz i sitt nyligen hållna anförande tillkännagivit, att han ser den. Jag kan icke finna annat än att, när riksbanksfullmäktige begärt denna åtgärd och riksgäldsfullmäktige, som tillfrågats om saken, icke haft någonting att mot densamma invända, det helt enkelt är riksdagens skyldighet att antaga det föreliggande förslaget, då det nu blivit framlagt. Om vi avslå detsamma, kan jag icke förstå, att det skulle kunna fattas på annat sätt än som ett misstroende votum mot de personer, som hittills åtnjutit riksdagens förtroende i sin respektive verksamhet. Jag vill därför, herr vice talman, yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Då tiden nu var tämligen långt framskriden, beslöts på hemställan av herr vice talmannen att till morgondagens plenum uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande det under behandling varande utlåtandet.

Herr statsrådet *Olsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 167, angående pension åt konservatorn C. W. Jaensson;
- nr 186, angående utvidgning av folkskoleseminariets i Stockholm lokaler m. m.;
- nr 199, angående anslag till arbetslöshetens bekämpande;
- nr 206, angående understöd från statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. åt förra småskollärarynnan Hulda Jenny Blomqvist;
- nr 207, angående tilläggspension åt tillförordnade överlärare vid gymnastiska centralinstitutet A. A. Levin;
- nr 211, angående ny avlöningsstat för förste provinsialläkare m. m.;
- nr 228, angående kapitalökning för lånefonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri m. m.;
- nr 231, angående medgivande att belåna en till likvidering av viss del utav köpeskillingen för aktiebolaget Stockholmstelefont anläggningar utställd revers;
- nr 232, angående förhöjning för år 1920 av åt vissa f. d. poststationsföreståndare och lantbrevbärare utgående understöd;
- nr 236, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att för kronans räkning inköpa fastigheten nr 5 i kvarteret Cephalus med adressnummer 1 vid Salviigränd i Stockholm m. m.; samt
- nr 238, angående anvisande av medel till förstärkning av reservationsanslaget till byggnader och reparationer.

Herr *Petrén, Alfred*, avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om statsbidrag till epidemisjukvården.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Anmälles och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner om ändring i § 1 av förordningen om landsting; och

nr 11, i anledning av väckta motioner om ändring i lagen angående folkskoleväsendet i vissa städer;

bankoutskottets memorial nr 22, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens avdelningskontor i Göteborg, Luleå och Visby;

första lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § 3 mom. samt 7 och 11 §§ i förordningen den 16 maj 1884 angående patent; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av väckta motioner om vidtagande av åtgärder för anordnande i varje län av försöksjordbruk under auktoritativ sakkunskaps ledning samt om anordnande av praktiska jordbruksförsök för utrönande av det mindre jordbrukets ekonomiska bärkraft;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för kvinnliga biträdet hos domänstyrelsen A. M. T. Liljegren att övergå å ny lönestat för kvinnliga biträdesbefattningar hos styrelsen;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av mark mellan kronan och Stora Kopparbergs bergslags aktiebolag;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat statsbidrag till jordbrukskassor;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Vadstena krigsmanshuskassa tillhöriga hemmanet 1 mantal Övertorp nr 2 Östergården i Bjälbo socken av Östergötlands län; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 24 juli 1903 angående vård av enskildes skogar.

Efter föredragning av de denna dag avlämnade kungl. propositionerna hänvisades av dessa nr 167 och 206—210 till bankoutskottet, nr 186, 199, 211, 228, 231, 236 och 238 till statsutskottet samt nr 214 till jordbruksutskottet. Propositionen nr 232 blev på begäran bordlagd.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5,35 e. m.

In fidem.
A. v. Krusenstjerna.